

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingressen;
- nr 2, slutmeningen;
- nr 3, angående val av särskilda deputerade jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen;
- nr 4, angående förslag till ändrad lydelse av § 26 mom. b) riksdagsordningen;
- nr 5, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 12 och 23 riksdagsordningen;
- nr 6, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 7, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 8, angående ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37, mom. 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen;
- nr 9, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 10, angående förslag om ändrad lydelse av 13 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;
- nr 11, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman;
- nr 12, om tullfrihet för kalciumkarbid och bariumkarbid;
- nr 13, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;
- nr 14, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;
- nr 15, angående lag, innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst;
- nr 16, angående lag om visst undantag från tillämpningen av

49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 17, angående förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 18, angående förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse;

nr 19 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss, garanti från statens sida för obligationer, utgivna av ett aktiebolag med uppgift att åt utländska banker och bankirer bereda svensk kredit;

nr 20, rörande lag angående tillstånd att i och för viss tjänstgöring utom landets gränser använda värnpliktiga, tillhöriga beväringens första uppbåd;

nr 21, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av bevakningstjänst å Åland;

nr 22, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 23, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 24, angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 25, angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1918 åt befattningshavare hos riksdagen och i dess verk.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Jag skall be att för kammaren få tillkännagiva, att efter överläggning inom talmanskonferensen blivit med hänsyn till arbetet närmast före och efter påsk bestämt, att sista arbetsplenum före påsk blir onsdagen den 20 mars och, om så erfordras, torsdagen den 21 mars, att därefter endast nödiga bordläggningsplena äga rum till torsdagen den 4 april, då gemensamma omröstningar äga rum, i den mån voteringspropositioner inkommit och blivit godkända, allt under förutsättning att intet oförmodat inträffar.

*Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.*

Herr statsrådet P e t e r s s o n, som anmält sig vilja vid detta sammanträde besvara herr Roos interpellation angående eventuell ändring i gällande brödsädsransoneringsplan, erhöll nu ordet och yttrade:

Kammarens ledamot herr Roos har till mig riktat följande spörsmål:

Äro resultaten av den nu slutförda tröskningen sådana, att för närvarande gällande ransoneringsplan icke behöver ändras, och — om en sådan ändring är nödvändig — varför har landets befolkning

ännu ej fått kännedom om de nya riktlinjer, efter vilka ransoneringen måste läggas?

Besvarandet av denna fråga förutsätter en så vitt möjligt fullständig redogörelse för den nuvarande ställningen ifråga om tillgången och behovet av brödsäd under innevarande konsumtionsår.

Härvid är emellertid att märka, att de fakta, som stå till buds, ingalunda möjliggöra ett exakt svar. Så t. ex. kan väl sägas, huru mycken spannmål som deklarerats såsom tröskad vid tiden för de senast inkomna rapportererna nämligen den 1 februari, men däremot kan det icke med någon säkerhet förutsägas, huru mycket därav, som kommer in i statens förråd.

Jag skall därför först söka giva ett svar på frågan huru länge de i statens ägo nu befintliga spannmålstillgångarna med nuvarande ransonerung räcka, för att sedan återkomma till tröskningsrapporterna och de slutsatser, vartill dessa giva anledning.

Enligt uppgifter från folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning funnos den 20 februari följande förråd i statens ägo:

Mjöl	36,165 ton
Utländsk spannmål	27,352 »
Svensk »	106,371 »

Summa 159,888 ton mjöl och spannmål.

Av mjölet utgjordes den vida övervägande delen eller omkring 25,000 ton av vetemjöl. Ungefär 10,000 ton voro rågmjöl. Även den utländska spannmålen bestod huvudsakligen av vete, nämligen 23,184 ton. Resten var råg. Av den inhemska spannmålen utgjordes 48,161 ton av vete, 34,886 ton av råg, 8,814 ton av korn, 12,514 ton av havre och 1,994 ton av blandsäd.

Om havren frånräknas för foderändamål återstår en kvantitet brödspannmål av 121,209 ton.

Vid beräkning av konsumtionsbehovet uteslutas här självhushållarna. Enligt ransoneringsplanen ha dessa att av den spannmål, de själva producera, uttaga den dem tillmätta ransonen. De kvantiteter, som enligt planen tillkomma dessa självhushållare, skola således icke utgå ur nyss angivna lagerbehållning. Däremot skall hela behovet för den övriga befolkningen, de s. k. korthushållarne, tillgodoses från statens lager. Därjämte bör en viss mindre kvantitet beräknas för jästfabrikerna och om möjligt även för svagdricksbryggerierna.

Den myckenhet mjöl, som av staten skall tillhandahållas för den icke självhushållande befolkningen, uppgår enligt folkhushållningskommissionens beäkning till ungefär 1,000 ton per dag. Häri inräknas då icke blott tilldelningen på vanliga brödkort och på bröds kort utan jämväl de allmänna inrättningarnas och restaurangernas ransoner samt tilldelningen för paltbrödstillverkningen, varjämte i nyssnämnda tal även inrymmas gryntilldelningen samt militärens behov. Visserligen uppgår all denna mjöl- och grynför-

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

brukning för närvarande icke fullt till 1,000 ton per dag, men på grund av den under året skeende minskningen i antalet självhushållare och den därav uppstående ökningen i antalet köttinnehavare, stegras omsättningen av den statliga mjölkhandeln, så att genomsnittliga dagsförbrukningen av mjölk och gryn för här åsyftade behov under återstående delen av löpande konsumtionsår anses icke kunna sättas under 1,000 ton.

Till den för brödframställningen erforderliga jästtillverkningen måste per månad avskiljas ungefär 150 ton råg och 850 ton korn eller tillhoppa 1,000 ton.

Till de skattefria bryggerierna hade i ransoneringsplanen reserverats 1,500 ton korn för hela konsumtionsåret, d. v. s. till den 10 september 1918, för att denna näringsdrift ej skulle alldeles avstanna. Denna kvantitet, motsvarande 125 ton för månad, är en ringa mängd i förhållande till det förutvarande behovet.

Om man från förut nämnda tillgång å brödsädd, 121,209 ton, frånräknar behovet från den 20 februari till den 1 juli, d. v. s. $4\frac{1}{3}$ månad, för jästfabrikerna med 4,300 ton och för de skattefria bryggerierna med 545 ton, tillhoppa 4,815 ton, återstår en kvantitet brödsädd av 116,364 ton. Efter den nu tillämpade höga utmalningsprocenten motsvarar detta inemot 97,000 ton mjölk. Jämte det förut angivna mjölkagret å 36,165 ton kan alltså tillgången å mjölk den 20 februari uppskattas till i runt tal 133,000 ton, vilket efter en förbrukning av 1,000 ton per dag räcker några dagar in i juli.

Det kan ej nekas, att denna situation är ägnad att väcka bekymmer. Ett enkelt överslag med tillämpning av här ovan angivna beräkningsgrunder ger vid handen, att det kräves ytterligare nära 70,000 ton mjölk, motsvarande omkring 84,000 ton spannmål, för täckande av konsumtionsbehovet med nu gällande ransonerings till det nya skördeårets ingång förutom 2,300 ton spannmål för jästfabrikerna och 290 ton spannmål till svagdricksbryggerierna. Då ha vi ändå ingen reserv beräknad som tillgång vid det nya konsumtionsårets början. Med den ineliggande lagerbehållningen den 20 februari till utgångspunkt ha vi sålunda att räkna med en brist å omkring 87,000 ton spannmål, då havren frånräknas. Så till vida äro utsikterna mindre gynnsamma nu än tidigare som man haft anledning räkna med bättre tröskningsresultat och större tillförsel under januari än som blev fallet.

Det må vara på sin plats att här även beröra frågan om fodersäden, då denna givetvis har ett intimt samband med brödransoneringsplanen, helst som icke obetydliga kvantiteter av sådan spannmål, som eljest är att hänföra till fodersäd, ingått i de beräknade tillgångarna för den fastställda brödransoneringsplanen.

Enligt den uppgjorda ransoneringsplanen beträffande djuren har staten, under förutsättning att tillgång därtill kan beredas, förpliktelse att tillgodose vissa mycket viktiga behov av fodersäd.

Bland dessa möter först fodersädstilldelningen till jordbrukets djur i de orter, där lantmännen icke själva hava dylik spannmål, åt-

minstone icke i den myckenhet, att den räcker till ransoneringen. Dessa orter äro dels det översta Norrland, dels de båda Skånelänen och dels några andra orter, bland annat Öland och Gottland. Sammanlagda fodersädsransonerna för dessa orter belöpa sig enligt tilldelningsgrunderna till omkring 160,000 ton för hela konsumtionsåret, av vilken kvantitet jordbrukarna i de flesta av dessa orter själva ha tillgång blott till en mycket ringa del. Av sagda kvantitet torde för närvarande minst 100,000 ton vårsäd återstå att utdela. Jag behöver ej framhålla den stora vikten av att detta behov tillgodoses, särskilt för att dragarna inom rikets viktigaste sädodlande distrikt, de skånska länen, icke skola till det snart stundande vårbruket befinna sig i alltför nedsatt skick.

Till städernas, arméns och den allmänna samfärdselns hästar har för hela foderåret med yttersta sparsamhet beräknats 60,000 ton fodersäd. Härav återstår nu att utdela inemot 30,000 ton.

I planen hade vidare beräknats att genom statens försorg anskaffa dels för vidmakthållande av landets fränsta avelsstammar ett tillsköt av 3,000 ton, dels för reglering av mjölkproduktionen kring de större konsumtioncentra 10,000 ton, dels för uppehållande av nödig fläskproduktion 20,000 ton, dels till hönsen utanför jordbruket 5,000 ton och dels för allmän reserv 10,000 ton, tillhoppa 48,000 ton. Det synes icke längre vara möjligt att vidhålla alla dessa tilldelningar. Vad beträffar fläskproduktionen har emellertid staten utlovat en tilldelning av 3 kilogram havre eller annan fodersäd för varje levererat kilogram fläsk, och härtill torde inemot 10,000 ton fodersäd erfordras. Övriga nu nämnda särskilda poster torde man nu vara nödsakad att utan vidare avskrivna i den mån tilldelning icke redan skett.

Genom statens försorg bör alltså under den återstående tiden till ransoneringsårets slut den 10 september 1918 om möjligt tillhandahållas något över 140,000 ton fodersäd.

Till mötande av detta behov funnos, såsom förut nämnts, i statens förråd den 20 februari endast 12,514 ton havre. Det visar sig alltså, att utöver nu ineliggande för utfodring avsedda tillgång erfordras i runt tal 130,000 ton fodersäd för att planen skall även med de förut av mig angivna inskränkningarna kunna fullföljas.

Man måste nu fråga sig: Kan den sålunda konstaterade bristen i de nu synliga förråden utjämnas och huru skall detta i så fall ske?

Helt givet har man här, fränsett möjligheten av import, att tänka sig två olika vägar: å ena sidan *ökning av statens nuvarande förråd*, genom framskaffande av spannmål, särskilt fodersäd, från de håll, där sådan kan finnas, samt å andra sidan *eventuell jämkning i ransoneringsplanerna*, genom minskning i konsumtionen på de punkter, där detta möjligen kan gå för sig.

Man vill dock gärna hoppas, att den första vägen skall föra till det åsyftade målet, försörjningens säkerställande, och låt oss därför nu undersöka möjligheterna för framskaffande av ytterligare sädessförråd. Här komma vi då in på frågorna om skördeberäkningarnas

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

tillförlitlighet, tröskningsresultatet samt organiserandet av den statliga spannmålsindrivningen.

Beräkningarna över den sannolika skörden hösten 1917 verkställdes upprepade gånger under förlidet år. Dessa beräkningar lämnade, som naturligt är, något skiftande resultat men pekade i stort sett likväl åt samma håll. Den kalkyl, som giver det lägsta resultatet, är den, som grundar sig på de av hushållningssällskapens häradsombud i slutet av november lämnade preliminära uppgifterna om skörden per hektar. Enligt denna kalkyl skördades under fjoiåret av vete 187,000 ton, råg 358,000 ton, korn 256,000 ton, havre 975,000 ton och blandsäd 326,000 ton. Till jämförelse må erinras, att medelskörden under åren 1911—1915 beräknas hava utgjort av vete 234,000 ton, råg 615,000 ton, korn 315,000 ton, havre 1,172,000 ton och blandsäd 309,000 ton. Härvid är att märka, att denna medelskördssiffra för havre ligger under den för normala år gällande, på den grund att 1914 års ovanligt låga havreskörd nedpressat genomsnittssiffran för femårsperioden.

För att vederbörande myndigheter, som hava folkhushållningsarbetet om hand, skulle kunna i tillräckligt god tid skaffa sig tillgång till den för fördelning avsedda spannmålen och tillika erhålla förvisning om den verkliga ställningen, har föreskrivits, att tröskningsarbetet skulle vara avslutat senast den 1 februari 1918, i den mån icke i särskilda fall uppskov beviljats. Månatligen hava tröskningsrapporter avlämnats.

De hittills gjorda sammanräkningarna av dessa rapporter visa, att intill den 1 februari tröskats 169,500 ton vete, 263,000 ton råg och 178,000 ton korn. Alltså skulle återstå 17,500 ton vete, 95,000 ton råg och 78,000 ton korn, tillhoppa 190,500 ton. Av blandsäd redovisa tröskningsrapporterna 193,000 ton, så att 133,000 ton skulle återstå. Av havren hava i tröskningsrapporterna redovisats 598,000 ton. Det skulle alltså återstå 377,000 ton havre. Det är emellertid härvid att märka, att rapporter för januari saknas från 175 socknar. Om man också torde få medge, att nyssnämnda preliminära, såsom synnerligen försiktig ansedda skördeuppskattning i verkligheten visat sig hava varit för hög, synes man av de nu anförda siffrorna dock kunna hava grundad anledning antaga, att ganska avsevärda skördade spannmålskvantiteter ännu icke tröskats eller upptagits på tröskningsrapporterna intill den 1 februari.

Jämföra vi de förut angivna sifferuppgifterna rörande den för den 20 februari konstaterade bristen: cirka 87,000 ton brödsäds-
spannmål (inklusive korn) jämte omkring 130,000 ton fodersäd, med vad som enligt beräkningarna återstod otröskat den 1 februari: 190,500 ton brödsäd och 510,000 ton fodersäd, och utgå vi från att producenterna sannolikt först undantaga sina egna ransoner, saknar man dock ännu icke förhoppning om att bristen skall kunna täckas genom ökad tillförsel till statens förråd. Att det härvid i första rummet gäller att få bristen av brödsäds-
spannmål fylld, är tvdligt, även om det måste starkt understrykas, att tilldelning av fodersäd till de delar av landet, som därav hava underskott är ytterst betydelsefull.

Det måste emellertid sägas, att utsikterna till att det senare behovet skall kunna helt fyllas beklagligtvis äro mycket små.

Det kan vara av intresse att här göra ännu en sammanställning, nämligen en jämförelse mellan tröskningsresultaten, sådana de föreligga enligt senast inkomna rapporter eller till 1 februari, och de till staten intill den 20 i samma månad inlevererade förråden. Det visar sig då, att av vete inlevererats 100,565 ton eller 60 % av vad som tröskats. För råg blir motsvarande siffror 97,472 ton eller 37 %, för korn 41,743 ton eller 23,5 %, för havre 32,981 ton eller 5,5 % samt för blandsäd 5,953 ton eller 3,1 %.

Härav framgår, att skillnaden mellan de inlevererade och de deklarerade förråden, även om man bortser från vad som ännu kan vara otröskat, ifråga om råg och ännu mera beträffande vårsäden är mycket avsevärd. Några exakta uppgifter om självhushållens och producenternas egen rättmätiga förbrukning stå visserligen ej att få, varför det också är omöjligt att bestämt fastslå, huru stor del av den otröskade spannmålen, som egentligen tillkommer staten. Skillnaden är emellertid så stor, att man måste utgå ifrån, att icke oväsentliga partier av statens spannmål ännu ligga kvar hos jordbrukarna.

Inför de nu konstaterade behoven, för vilkas fyllande tillgång saknas i statens lager, kan man icke stå till svars med att endast uppmana jordbrukarna till tröskning av vad som ännu kan finnas otröskat och till leverans av den spannmål, som enligt gällande föreskrifter skall inlevereras till statens organ. Man måste därjämte från det allmännas sida vidtaga verkliga kraftåtgärder, även om dessa för många kännas hårda, för att utan tidsutdräkt vinna klarhet beträffande de i landet befintliga tillgångarna och för att snarast möjligt få dessa i statens hand. I detta syfte har folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning i cirkulär till spannmålsbyråerna den 19 februari anbefallt vidtagande av särskilda åtgärder. Förutom ett energiskt infordrande av felande tröskningsrapporter avse dessa åtgärder dels att före den 15 mars på grundvalen av vissa beräkningar till folkhushållningskommissionen inge en ungefärlig uppskattning över den för leverans till staten disponibla spannmålstillgången inom byråns distrikt, dels ock att påskynda inlevererandet av sådan spannmål, som jordbrukare icke få behålla. I sistnämnda syfte riktas anmaning främst till en var jordbrukare, som kan antagas inneha någorlunda väsentlig kvantitet, att inom 10 dagar inleverera viss angiven spannmålsmängd vid äventyr att den eljes omedelbart därefter exproprieras. Resultaten av dessa åtgärder komma således ej att länge låta vänta på sig.

Visar det sig icke inom en nära framtid, att statens förråd genom påskyndad leverans tillföras de myckenheter som nu felas, ja då måste man uppenbarligen, i den mån möjlighet att genom import tillföra landet spannmål icke står till buds, ingå på den andra, nyss antydda vägen: jämkning i ransoneringsplanerna. Att denna fråga jämväl är föremål för övervägande inom folkhushållningskommissionen är givet.

Huru dylika ändringar skola genomföras — vilka ändringar vi dock allt fortfarande hoppas skola kunna genom jordbrukarnas be-

*Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.*
(Forts.)

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m
(Forts.)

redvilliga leveranser undvikas — är emellertid givetvis beroende på huru mycket som kommer att fattas i den beräknade redovisningen.

Att nu yttra sig i denna punkt är därför näppeligen görligt, men så mycket kanske bör sägas, att minskning i kortransonerna för den kroppsarbetande befolkningen bör, om någon möjlighet därtill finnes, undvikas och i varje fall icke komma i fråga under våren och försommaren, då tillgång på grönsaker och ersättningsmedel ännu saknas.

Om det än varit önskligt att vid denna tidpunkt hava en fast utgångspunkt för ett fullständigt bedömande av frågan, huruvida den nuvarande brödransoneringen kan bibehållas till konsumtionsårets slut eller icke, så har detta dock icke blivit möjligt. Anledningen härtill är förnämligast försenad leverans av spannmålen. Något bestämt svar på interpellantens huvudfråga kan därför för närvarande icke givas och därmed är också sagt, varför landet ej kunnat få kännedom om eventuella nya riktlinjer för ransoneringen.

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! I herr statsrådets redogörelse och den mångfald siffror där gavs fäste jag mig särskilt vid uppgiften därutinnan, att utav brödsäd skulle i landet fattas cirka 70,000 ton och av fodersäd cirka 130,000 ton. Enligt herr statsrådets uppfattning förefunnes vissa utsikter, att dessa förråd skulle flyta in, och därest så icke bleve förhållandet, vore statsmakten betänkt på att genom kraftåtgärder framtvunga denna spannmål. Det förefaller mig ganska betänkligt, att månad efter månad får gå, utan att något göres för att utdryga de förråd, som vi verkligen hava. Det är ju så, som jag i min interpellation tillät mig påpeka, att för varje vecka och månad som förflyter med nuvarande ransoneringsplans tillämpande, ökas svårigheterna allt mer under den tid, då en minskning måste äga rum, om en skarpare ransonering under den återstående delen av konsumtionsåret måste tillämpas. Då vi i trontalet för nu snart två månader sedan hörde påpekas, att landets förråd under detta konsumtionsår äro ytterst knappa, har det ju icke kunnat annat än vara ägnat väcka en viss förvåning, att den ransoneringsplan, som tillämpats från den första januari, alltså i fortsättningen tillämpas.

Det var en punkt, som av herr statsrådet endast i förbigående berördes, och det var den möjlighet, som skulle kunna anses föreligga däri att genom import av spannmål tillgodose någon del av den brist som är att räkna med. Jag har vid ett tidigare skede mycket starkt framhållit, att vissa förhandlingar pågingo, varigenom landets behov av fodersäd skulle säkerställas, och jag kan svårigen tänka mig, att situationen nu skulle vara så mycket förändrad, att intet tillskott alls därifrån, från den dag i dag är, skulle vara att påräkna för att fylla någon del av den brist, som av herr statsrådet påpekats.

Det är som sagt så, att med dessa siffror för öronen man måste anse, trots det svar som nu kommit och som i interpellationen begärdes på grund av dröjsmålet med införskaffandet av uppgifterna

och dröjsmålet med vidtagandet av de åtgärder, som i nuvarande situation äro de enda möjliga, att genom detta uppskov situationen är den, att vi sväva i tämligen stor ovisshet, huruvida de förråd landet har att påräkna, kunna närmelsevis räcka till den tidpunkt, då den nya skörden föres i marknaden. Tacksam för det svar herr statsrådet lämnat, måste jag beklaga, att frågan även efter detta svar lämnas i fullkomligt samma outredda skick som den var, när interpellationen framställdes.

*Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)*

Herr Cla^sson: I fråga om våra spannmålstillgångar för det innevarande konsumtionsåret är man ju hänvisad till två tillförselkällor, dels vad som finnes och kan framskaffas inom landet, dels vad som kan fås utifrån. Beträffande den senare källan framhölls vid årsskiftet från regeringshåll, att det tillärnade handelsavtalet med England och Amerika skulle vara avsett att tillföra oss väsentliga tillgångar bland annat av spannmål. Det har sedan dess blivit klart, vad beträffar detta modus vivendiavtal, att dessa förhoppningar och förväntningar varit väsentligt överdrivna. Det har visat sig, att någon egentlig tillförsel av spannmål, avsedd för människoföda, icke är att vänta på grund av detta avtal, utan att så vitt jag förstår, vad som skulle stå att erhålla, på detta område — om det nu över huvud utan förluster skulle kunna föras över haven — skulle vara dels något fodermedel dels gödningsämnen, vilka varor emellertid, åtminstone vad de sistnämnda angår, icke lära komma hit så tidigt, att de skulle kunna utöva någon mera väsentlig inverkan på 1918 års skörd, utan framför allt vore avsedda att få sin betydelse för produktionsåret 1919.

Jag tillät mig under remissdebatten beträffande möjligheten av tillförsel utifrån framhålla, att det var av vikt att se till, att sådana varor, som man kunde få på kortare, säkrare och snabbare vägar, skulle man icke allt för mycket eftersträva att få på längre, långsammare och osäkrare vägar, och att man i fråga om priset icke endast borde se på själva varupriset, utan ock på de risker man måste underkasta sig för att från ena eller andra hållet få varorna. Jag syftade därmed, som naturligt var, på den tillförsel söderifrån, som, i den mån den skulle kunna erhållas, skulle kunna fraktas på fullt säkra vattenvägar över haven, och jag avsåg särskilt den förhoppning, som då syntes framträda, om en fred mellan centralmakterna och Ukraina, varigenom de betydande förråd, som antogs finnas i det sistnämnda landet, skulle komma i marknaden och varigenom utsikter skulle yppa sig att även från det hållet få tillförsel av spannmål ävensom av fodermedel. När den tanken uttalades man och man emellan och närmare utvecklades, möttes den emellertid på en hel del håll med yttranden av ganska stor skepticism. Det plögade framhållas, att den åsyftade freden var synnerligen osäker, och att alltså det, som möjligen kunde erhållas därifrån, var så ytterst osäkert, att man borde utesluta från sina beräkningar alla förhoppningar och förväntningar om sådan tillförsel. Dessa svartmålningar ha nu icke besannats. Det har visat sig, att jag för min del haft vida mer rätt i mina förhoppningar

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

om Ukraina-freden, än vad tvivlarna velat tro, och att således ett arbete på att från det hållet få tillförsel måhända icke skulle varit så utsiktslöst. I varje fall synes det mig, som om åtminstone nu det vore alla skäl att upptaga ett sådant arbete. Jag skulle därför vilja framföra det önskemålet, att regeringen i sin handelspolitik ville taga dessa omständigheter i mycket noggrant beaktande och över huvud taget lägga den politiken så, att *möjligheten till sådan tillförsel söderifrån i största möjliga utsträckning främjas och i varje fall icke försväras.*

Herr statsrådet Petersson: Ja, herr talman, jag ber få säga bara några ord med anledning särskilt av ett uttalande från interpellanten. Han gav uttryck at någon förvåning över, att ransoneringsplanerna kunnat bibehållas och att ingen förändring av dessa skett, då man i varje fall har rört sig med så pass ovissa förhållanden. Med anledning av detta vill jag endast för min del säga, att en så allvarlig åtgärd som en minskning uti de nu tillmätta brödransonerna kan icke tillrådas, åtminstone förrän det är klart, att ingen annan utväg star öppen än en sådan minskning. Det må ju ihågkommas, att den nuvarande ransoneringen av brödfödan är så knappt tillmätt, att den särskilt för den stora massan av den kroppsarbetande befolkningen har överskridit gränsen av vad som verkligen behöves och att den i själva verket ju innebär i viss mån undernäring. Under sådana förhållanden är det alldeles uppenbart, att man, så länge det ännu finnes några möjligheter och några förhoppningar om att kunna fylla behovet för att hålla den nu fastställda ransoneringen, man icke överger det hoppet och slår in på andra vägar. Men det är ju på samma gång sagt, att när det blir klart — och det måste det bli inom ganska kort tid — då får man, om ingen annan utväg ges, slå in på den vägen att ändra ransoneringen.

Emellertid ber jag få meddela ännu några siffror, fastän så många redan lämnats, som i viss mån kunna vara ägnade att stärka hoppet om att vi ännu skola kunna få in vad som behöves. Det är nämligen en hänvisning till tillförseln till statens förråd under en viss tidrymd under förra året. Vi minnas ju, att handeln då var fri ända till den 8 januari och att handeln med havre var fri ända till den 19 februari. Oaktat detta tillfördes statens förråd under tiden mars—juli förra året 80,533 ton vete, råg och korn och dessutom tillfördes 42,351 ton havre. Det är givet, att man icke har någon visshet om — jag har redan påpekat det — vad man har att räkna med av det som ligger ute hos jordbrukarna. Full visshet vinner man först, när man har det i statens egna förråd, och därför kan man icke uttala sig med större bestämdhet än som redan skett. Man får naturligtvis göra allt vad göras kan för att driva in vad man kan — med full visshet kan man säga, att det ute i landet hos jordbrukarna ännu finnes icke obetydliga kvantiteter — och söka få in det så snart som möjligt.

Det sades sedan av den näst föregående talaren, att man icke

kunde vänta att få in någon brödsäd av det s. k. modus-vivendiavtalet. Jag hoppas, att kammaren observerat, att jag icke i de kalkyler och siffror jag meddelat räknat med någon import, som man ännu icke har någon säkerhet för. Men det kanske icke är så fullt riktigt att helt eliminera bort betydelsen även av detta modus-vivendiavtal. Det innebär i varje fall, att vi skulle få in till landet 26,000 ton majs. Huruvida det går i uppfyllelse, därom kan man icke uttala något visst. Men lyckas vi få in dessa 26,000 ton majs, innebär det i varje fall ett ganska avsevärt plus till det andra; och är denna spannmål till någon större del i någorlunda gott skick, vet var och en, att det går mycket väl an att inblanda majsen i brödet. Det är sannolikt, att en del av dessa partier icke är av den beskaffenhet att den kan användas till människoföda, men lika sannolikt är största delen det.

Så talade också den siste talaren något om, att man skulle försöka på de kortaste vägar få in i landet den behövliga spannmålen. Jag vill då säga, att dessa utvägar visst icke äro oförsökta, och jag vill tillägga, att det f. n. pågår ett mycket allvarligt och intensivt arbete med att undersöka möjligheterna för att även österifrån få in spannmål, d. v. s. med anlåtande av de kortaste vägarna.

Herr Klefbeck: Herr talman! Att under nuvarande svåra förhållanden hålla klagovisor över det gruvliga läge, i vilket hela vårt folk befinner sig, är icke någon svår konst. Ty när man dagligdags står inför de bekymmer, som trycka åtminstone hela den stora massan av vårt folk, är det omöjligt annat än att man måste känna med dem. Men det förefaller mig, att det under sådana förhållanden borde ligga oss om hjärtat att så mycket som möjligt underlätta deras arbete, som försöka råda bot på missförhållandena. Ty det tror jag att vi alldeles utan hänsyn till några som helst partisynpunkter kunna vara ense om, att vem det vara månne, från den yttersta högern till den yttersta vänstern, som i dessa dagar skulle ha det sannerligen icke eftersträvansvärda uppdraget att söka säkerställa Sveriges folkhushållning, om varje sådan man skulle vi alldeles säkert veta, att han skulle söka göra sitt allra bästa för att förverkliga det eftersträvade syftet. Det förefaller mig därför litet underligt, att interpellanten kunnat framställa ett par av de förebråelser eller beklaganden, som han här gjort.

Han slutade, som vi minnas, med att framhålla, hurusom vi även efter statsrådets yttrande befinna oss i fullkomligt ovissa förhållanden; vi visste icke, huru det skulle komma att gestalta sig. Detta är sant, men vi måste komma ihåg, vilka uppgifter som av statsrådet förut lämnats. Vi måste komma ihåg, huru han redogjort för det sätt, varpå beräkningen gått i fullbord; att han redogjort för, att tröskningsresultaten ännu icke voro kända, att det vore sannolikhet för att viss tröskning ännu icke verkställts och att det ännu mycket mindre vore säkert, huru mycket av det tröskade som skulle inflyta i statens förråd. Att då förvänta av en vanlig

*Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.*
(Forts.)

Om Sveriges
tillgång på
brödsäd m. m.
(Forts.)

dödlig människa, att han, innan dessa uppgifter kommit in, skulle kunna bestämt angiva tontalet spannmål, som skulle stå till förfogande, förefaller mig alldeles orimligt begärt. Jag tror, att vi böra vara tacksamma för, att vi fått veta så mycket som kunnat lämnas besked om; jag tror, att vi böra vara tacksamma för, att en allvarlig och ensträgen maning, grundad på det verkliga nödläget, utgått till landets jordbrukare, vilka vi till största delen hoppas vara av det sinnelag att de ärligt vilja göra sitt bästa, att snarast möjligt fullgöra de skyldigheter som de ställas inför av hela det övriga folket.

Även det andra klagomålet, nämligen över att icke alleredeän förminskning vidtagits i nu pågående ransoneringsplan, kan jag för min del icke understryka. Det är förvisso, såsom herr statsrådet sade, en synnerligen allvarlig åtgärd att i den nu utgående ransoneringen företaga någon som helst minskning. Och jag kan icke annat än uttala en varm förhoppning, att vi om möjligt måtte kunna upprätthålla denna ransoneringsplan åtminstone för alla kroppsarbetande medborgare. Det går väl an för dem, som ha öfverflöd på annan mat, de kunna möjligen reda sig med mindre brödransoner. Men faktiska förhållandet i flertalet av våra arbetarefamiljer är redan nu det, att det bröd som de få är slut på torsdagen. När de icke heller kunna få potatis och icke kunna köpa de dyrare födoämnen, vet jag icke, huru den skall vara beskaffad, som har mod i bröstet att säga, att ransonererna så tidigt som möjligt böra minskas. När våra fattigaste barn komma till skolan för att erhålla sin mat, måste de lämna en brödkupong för att få middagsmål, och det har gång på gång visat sig den ena svårigheten efter den andra för föräldrarna att åstadkomma ens denna enda brödkupong. Jag förstår, att tider kunna komma, då det blir nödvändigt att inskränka brödransonererna, men jag vill innerligt hoppas, att de tiderna måtte dröja så länge som möjligt och när de komma vänta vi, att de som ha litet bättre tillgång på annan mat först och främst avstå sitt eget bröd.

Herr Roos: Med anledning av den tämligen tendentiösa färg, som i någon mån herr statsrådet men egentligen den siste ärade talaren sökte lägga på mitt påpekande av, att förhållandena kunna vara sådana, att det vore önskligt, att en ändrad ransoneringsplan snarare tidigt än sent sattes i verket, vill jag påpeka, att, om förhållandena äro sådana, att en minskning måste äga rum, det ur synpunkten av de brödbehövandes eget intresse är bättre att en liten minskning får räknas under längre tid än att en skarp minskning skall äga rum under en kortare tid. Det är just ur denna synpunkt och med avseende härpå som jag uttalat mitt beklagande över att vi icke kunnat få en del upplysningar vi hoppats få. Jag medgiver villigt, att förhållandena kunna vara sådana att nöjaktiga upplysningar icke kunna lämnas; men nog äro herrarne ense med mig om, att det varit önskligt, om sådana kunnat lämnas och att

det är beklagligt, att förhållandena äro sådana, att de icke kunnat lämnas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt hospitalsläkaren vid Östersunds hospital K. J. T. Freidenfelt;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn och bokhållaren hos statskontoret A. A. Tersmeden att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående med-givande för intendenten i överintendentsämbetet F. H. V. Eckert att övergå till byggnadsstyrelsens avlöningsstat;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående med-givande för vaktmästaren hos kommerskollegium Carl Gustaf Malmström att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänst-göring;

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden; samt

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående under-stöd åt avlidne linjearbetaren vid telegrafverket E. G. Lindgrens barn;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ålderstillägg åt vaktmästaren i riksgäldskontoret C. J. Johansson;

nr 28, i anledning av justitieombudsmannens framställning om pension för skrivbiträdet i justitieombudsmansexpeditionen A. E. Kindelius;

nr 30, i anledning av militieombudsmannens framställning angående tillfällig ökning av anslaget till befordrande av göromålens gång, till expenser och till resekostnader;

nr 31, i anledning av väckt motion angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos riksdagens verk och myndigheter; samt

nr 32, angående ifrågasatt höjning av den till riksdagens revi-sorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna utgående ersättning;

lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om

stadgande av viss skyldighet för ägare eller innehavare av skogbärande mark, som gränsar till annans åker; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i 35 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 118, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 123, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 14 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Om användande av sax vid fångande av rovdjur.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ten angående sådan ändring i jaktstadgan, att förbudet mot användande av sax upphäves i fråga om fångande av rovdjur.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 33, hade herrar *Wiklund* i Oviken och *Bäckström* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:ten begära sådan ändring av gällande jaktstadga, att förbudet mot användande av sax vid fångande av rovdjur upphävdes.

I nu föredragna utlåtande hade utskottet av angiven orsak hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lagerkvist: Herr talman! Jordbruksutskottet har vid behandlingen av denna motion icke ansett sig böra göra något uttalande, utan hänvisat till den utredning, som i fråga om vissa fisken och jakt pågår, och omtalar då, att även vissa framställningar anseende upphävande av saxförbudet gjorts till denna utredning. För min del anser jag emellertid, att jordbruksutskottet väl hade kunnat göra ett uttalande till förmån för detta upphävande. Jag ber att få med några ord understryka de synpunkter, som framförts av motionärerna.

Den riksdagsskrivelse, som låg till grund för detta förbud tillkom på enskild motionärs hemställan. Denne motionär framförde några skäl som jag ber att med några ord få beröra. Han sade i

sin motion, att vad räven beträffar skulle räven icke numera vara något skadedjur och inverka på det matnyttiga viltet. Denna åsikt bemöttes icke på något sätt i riksdagen vid behandlingen av motionen, men jag förmenar, att de gångna årens erfarenhet förvisso har visat, att detta hans påstående icke haft grund i verkligheten. För den, som i någon mån har varit i tillfälle att se utvecklingen av det matnyttiga viltets förekomst särskilt vad Norrland beträffar, måste det framstå, att dessa år med all tydlighet hava visat, att om fortsättningen går på samma sätt som under dessa år, så är den tidpunkten icke långt avlägsen, då förvisso det matnyttiga viltets förekomst där uppe är en saga blott. Räven har under dessa år ökats i synnerligen hög grad, och även förekomsten på varg har ökats i rätt oroväckande grad, och jag tror man har all rätt att sätta även detta i samband med förbudet mot användningen av sax. Det tyckes egentligen icke hava varit dessa rent praktiska skäl, som förut varit avgörande, och jag vill också säga, att för mig hava de rent humanitära skälen varit de huvudsakligaste. Dessa vill jag icke förringa, men jag anser dock, att de icke alltför mycket böra vara avgörande.

Om användande av sax vid fångandet av rovdjur
(Forts.)

Som motionärerna framhålla, är fångandet av räv på sina ställen en rätt lönande näringsgren i Norrland, men som nu är fallet, är det rent otänkbart att sätta sig i besittning av rävsinn, ty i Norrland är det, som vi alla veta, stora skogar, och där är det en ren tillfällighet att lyckas skjuta räv på drev. Med all tillbörlig hänsyn till de humanitära skälen finner jag dock, att det bör tagas större hänsyn till de praktiska synpunkterna, och att det således vid ett kommande förslag i ämnet måtte undersökas, om icke möjligen särskilda bestämmelser kunde böra givas för de nordligaste delarna av vårt land, ty det är dock så att förhållandena äro så synnerligen olika i de södra och norra delarna av vårt långsträckt land.

Att behovet av saxförbudets upphävande icke är någon enskilds åsikt framgår också därav, att Västerbottens läns landsting år 1913 beslöt en skrivelse med hemställen om åtgärders vidtagande för saxförbudets upphävande.

Jag har icke något yrkande, men jag har ansett det vara skäl att säga några ord just nu för att i någon mån kanske påverka det förslag, som kan komma att framställas.

Herr Welander; Jag skall också be att få yttra mig i denna fråga och vill understryka vad den föregående ärade talaren sagt. Den skrivelse, som avläts år 1912, och det förbud emot fångst med sax, som Kungl. Maj:t med anledning därav utfärdade, föranledes väl huvudsakligen eller kan man säga uteslutande av det skälet, att det ansågs vara förenat med onödigt djurplågeri att fånga djur med sax. Det rådde nog då bland de flesta jägare och naturvänner — och dit räknar jag mig själv — den uppfattningen, att beslutet var behjärtansvärt, och alla tror jag sågo då frågan från humanitär synpunkt, men, å andra sidan, alla, som kände till norrlandsförhål-

Om anrändan-
de av sax vid
fångande av
rovdjur.
(Forts.)

landen, hyste onekligen allvarliga farhågor för att det skulle få till följd en mycket stark och för det vilda farlig ökning av räven. De är som gatt, och de äro sju, hava visat att dessa farhågor varit alltför väl grundade. Förbudet verkar huvudsakligen i fråga om räven och förnämligast i Norrland därför att det för utläggande av sax behövs rik snötillgång.

Vi hava redan, som det också nämnes här i utskottsutlåtandet, haft en hel del framställningar till Kungl. Maj:t om ändring av detta lagstadgande, — sådana finnas från landsting och hushållningssällskap. För egen del har jag sökt att under de här åren under mina resor utforska resultatet av detta stadgande inom mitt tjänstgöringsområde, som omfattar Jämtland, Härjedalen, Medelpad och norra Hälsingland, och jag får säga, att på de flesta trakterna, för att icke säga alla, har jag sport en allmän klagan över att räven ökats i oroväckande grad till skada för det vilda och även för hemdjur. Nu vill jag hålla före, att minskningen av det vilda, vad Norrland beträffar haft flera orsaker, men en av dessa är utan tvivel rävens hastiga ökning under senare år. Jag har också iakttagit och studerat de rapporter, som avlämnats av vederbörande skogstjänstemän. Som herrarna väl veta äro skogstjänstemännen, liksom alla jägare, inga vänner av vare sig giller, sax eller andra fangstsätt, men under senaste tiden har dock den meningen trängt sig fram bland dem, att det var ett missgrepp, när saxförbudet tillkom.

Nu kan man ju säga, och den invändningen är ju förut framställd, att om räven ökas för starkt, får man minska den genom att jaga och skjuta den. Men det veta alla, som äro bosatta i Norrland, att det låter sig icke göra, och flerårig tjänstgöring har givit mig den erfarenheten, att allt tal om att minska räven genom jakt är fäfängt tal, och detta beror på naturförhållandena i de nordliga länen. Det beror på särskilt två omständigheter att jakten icke förmar minska stammen i nämnvärd grad, vilka jag här vill framhålla. Den första är, att vi icke i Norrland, liksom i södra Sverige, hava smärre skogar, åkrar och ängar omväxlande, som gör att räven har mera begränsade områden att hålla sig på. Jag har själv prövat på rävjakt i södra delarna av landet, och det är en relativt lätt uppgift att skjuta en räv. Men i Norrland hava vi små öppna, odlade fläckar och för övrigt de stora skogsvidderna, och där är det, som nyss nämndes, också mer en lyckträff, om man kan fälla en räv, även om man har hundar så uthålliga, att de kunna hålla efter räven hela dagen. Men ännu ett skäl. Snön faller så tidigt och i sådan mängd ofta redan i mitten av november att all jakt med stövare är över huvud taget omöjliggjord. Därför har jag fått den bestämnda uppfattningen, att det är fullkomligt omöjligt för befolkningen att reda sig emot rävens starka tillväxt enbart genom jakt. Här måste andra medel också vara tillättna, därest man icke skall finna sig i att skadliga rovdjur rent av växa befolkningen över huvudet. Jag vill därför nu vid den här frågan endast säga, att så vitt jag vet, finnes knappast någon annan utväg än att ge tillstånd till rävfångst igen i de norrländska länen. Det är den enda

utväg, som befolkningen har, för att kunna värja sig, och den enda, som jag tror kan minska rävens förekomst så mycket, att den icke föröder det vilda.

Jag vill anmärka ännu en sak. Som nyss sades, så veta vi, att vilt skinn under de senare tio åren och alldeles särskilt under de allra sista åren har blivit en mycket dyrbar handelsvara. För närvarande ställer det sig så, att befolkningen är så gott som urståndsatt att skaffa sig en för dem ganska aktningvärd biinkomst genom försäljning av de djur, som finnas i Norrlands skogar.

Jag har i det läge, som frågan nu har, givetvis icke något yrkande, men har velat få antecknat detta till protokollet, när nu motionen och beslutet går till de sakkunniga, som hava att närmare pröva detta ärende.

Herr Holmquist: Då icke något yrkande blivit framställt, skulle jag som representant för utskottet icke behöva yttra mig, men jag kan icke annat än uttala en viss förvåning över att föreliggande fråga, beträffande vilken det tydligen av utskottsutlåtandet framgår, att den i hela sin vidd är överlämnad till sakkunniga, så att man har att inom den närmaste tiden förvänta ett klart och tydligt uttalande i frågan, här i kammaren behövt underkastas en sådan realitetsdebatt som här pågår. Det är ungefär som det händer i det landsting, som jag tillhör, att det är inga diskussioner, som bli livligare än när det gäller frågor om skottpengar. Jag förstår, att det kan kittla vissa jägarenaturer att i den här frågan yttra sig, men sannerligen den är så enkel, som den från vissa håll här ansetts vara. Vårt land är mycket stort; här ifrågasättes i motionen att borttagandet av saxförbudet skulle gälla hela landet. Det fordras för att bedöma denna fråga sakkunskap från hela landet, och frågan gäller icke bara de norrländska vidderna. Vidare har det sagts under debatten i utskottet, och jag har hört det även från andra håll, att fångande av räv med sax är en ganska svår konst, som endast är utvecklad i vissa delar av vårt land, och att följaktligen det icke skulle hava den stora effekt som från vissa håll här ifrågasättes. Då så nu är förhållandet och sakkunskapen har denna fråga i hela dess vidd om hand, vill det synas mig, som om denna sakkunskap skulle kunna få fortsätta med sitt arbete fullt opåverkad och fullt objektivt och sedan denna sakkunskaps förslag blivit framlagt i kammaren, blir det tillfälle att debattera frågan i realiteten. Det vill därför synas mig, som om ytterligare debatt i denna fråga nu borde kunna undvikas.

Herr Welander: Herr greve och talman, mina herrrar! Ja, är det så som den föregående talaren säger, att denna fråga icke är så lättlös, som man tror, då förmenar jag, att det skulle vara av betydelse att i frågan höra uttalanden från representanter från olika trakter av landet. Jag är visserligen jägare sedan 11 års ålder, men jag vill dock icke tillräkna mig någon sakkunskap gent emot den siste ärade talaren. Dock vågar jag påstå, att jag har någon

Om användan-
de av sax vid
fångande av
rovdjur.
(Forts.)

erfarenhet från Norrland åtminstone, och då motionären, ansåg, att hela landet berördes därav, ansåg jag det vara på sin plats, att från det län jag tillhör ett uttalande gjordes i saken. Jag har hela tiden icke talat annat än om de norrländska länen. I övrigt vad de sakkunniga beträffar, har jag också med avsikt anhållit att få här yttra mig, därför att när den frågan behandlades i riksdagen år 1912, så vitt jag erinrar mig, gjordes i kamrarna icke något uttalande mot ifrågavarande stadgande. Om under dessa fem år på mycket vägande skäl framträtt här och var någon annan uppfattning, så kan det icke vara annat än upplysande och ägnat att mera allsidigt belysa frågan, om utlåtandet härifrån kammaren åtföljes av uttalanden från män, som hava dock någon erfarenhet i denna sak. Och det är visst icke så, som den ärade talaren behagade yttra, att det kittlade jägarefåfången att yttra sig. Tvärtom detta är för mig en viktig fråga som jag sökt få en bestämd uppfattning om; och befolkningen har, var jag kommit, klagat över rovdjurens tillväxt, varför saken dock är värd att tagas under omprövning en gång till. Det har varit en känsla av att något borde göras icke endast för det vilda i skogen utan även med hänsyn till befolkningen i orterna, som jag gjort detta inlägg.

Herr Wallenberg: Jag skall också be att få torgföra min sakkunskap. Jag har nämligen varit jägare i 50 år och har gjort en erfarenhet, som herrarna kanske litet var gjort, men som särskilt på det område, som det nu är fråga om, måhända är mera tillämplig än på andra, och jag gör detta uttalande för att det måtte komma till herrar sakkunniga. Det är nämligen det, att okloka — märk det milda adjektivet — förordningar demoralisera folket.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande stadga om skjutsväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion med förslag till tillägg till lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 98, hade herr *Molin* hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta följande tillägg till lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet:

§ 35.

Vad i denna lag om väghållningsskyldighetens fördelning stadgas må ej innefatta hinder för kommun att lämna bidrag till byggnad och underhåll av enskild väg eller bro.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vad mån behov av ändrade bestämmelser föreläge för att bereda kommun möjlighet att lämna bidrag till byggande och underhåll av enskild väg och bro, samt, därest utredning därtill gäve anledning, för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Ericsson, Aaby, Paulson* och *Holmquist*, greve *Wachtmeister*, friherre *Silfverschiöld* samt herr *Olsson*, vilka yrkat avslag å motionen.

Friherre *Silfverschiöld*: Herr greve och talman, mina herrar! Det är av rent principiella skäl jag icke kunnat vara med på detta utskottets förslag, som ju innehåller, att kommunen skall få rättighet att lämna anslag till företag av enskild natur, eller som det här särskilt gäller, anläggning av enskilda vägar eller underhåll av desamma. Nu har visserligen utskottet i motiveringen på sidan 9 satt in en punkt, där det framhålles, att dessa vägar skola vara av »betydande gagn för en avsevärd del av kommunens medlemmar», men vi, som äro motståndare till förslaget, hava icke velat gå med på denna motion därför att vi anse, att om en enskild väg är av verkligen allmän beskaffenhet, så kan denna väg enligt de kommunala lagarna få penningunderstöd, så t. ex. om det finns en station eller ett sjukhus i en kommun, dit en enskild väg leder, kan jag icke se något, som lägger hinder i vägen för att kommunen ger anslag till denna väg. Helt säkert vilja motionärerna gå längre. Vi skola också kunna tänka oss, att om vi bifalla motionärernas förslag, så skola våra kommuner, — det gäller särskilt i Norrland, där kommunerna redan nu äro hårt betungade av kommunalskatter, — komma att lida ännu mera av denna tunga. Vi kunna också tänka oss, vilka intriger det skulle kunna uppstå och vilka överrumplingar det skulle kunna bliva på kommunalstämmorna: det ena byalaget vill hava bidrag till sina enskilda vägar och lovar det andra byalaget, att om ni gå med oss, så skola vi gå med eder sedan o. s. v., och så får man upp dessa kommunalskatter.

Jag sade, att detta var en speciell norrlandsfråga, och det framkommer också i motionen tydligt och klart. Jag har satt mig i förbindelse med vägkommissionen, som utarbetar det nya väglagsförslaget, för att höra, hur dessa herrar ställa sig till denna fråga. Jag har då fått den uppfattningen, att de icke anse det vara lämpligt att slå in på motionärens väg, ty innehållet av det nya väglagsförslaget

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

medför ändringar i den riktningen, att det hädanefter skall bli lättare än hittills att få in dessa enskilda vägar såsom allmänna. Själva proceduren att få in dem såsom allmänna skulle också bli lättare än nu, och ortsbefolkningen skulle på annat sätt än enligt nu gällande lag kunna göra sina åsikter och intressen gällande. Vidare framhölls det från detta sakkunniga håll, att man tänkt sig, att statsanslag till dessa trakter, dessa som det hette »mindre tätt bebyggda trakter» — och detta gäller ju särskilt Norrland — skulle gå upp ända till 90 % när det gäller nya väganläggningar, dock icke däri inbegripet lösen av jorden utan för själva anläggningen av vägen, samt 50 %, när det gäller underhållet av vägen. Dessa höga statsanslag böra ju också minska det motstånd som på vissa orter kunna finnas mot att få in enskilda vägar såsom allmänna. Under sådana förhållanden tror jag det vara lämpligare att lösa denna särskilt för Norrland ganska viktiga fråga genom att gå den väg, som det nya väglagförslaget föreslår, och därför, herr greve och talman, yrkar jag för min del avslag på den föreliggande motionen.

Herr Lindblad, Ernst: I lagen om allmänna vägar infördes år 1905 ett stadgande så lydande: »Vad sålunda om väghållningsbesvärets fördelning på särskilda distrikt är stadgat må ej innefatta hinder för kommuner eller landsting att lämna bidrag till byggande av allmän väg, bro eller färja.» Detta stadgande har sedermera ägt bestånd och varit till synnerlig åtnåd, och inom det län, där jag är boende, har det visat sig, att ansökningar om bidrag alltid inkommit till större belopp än anslaget medger. När lagen om enskilda vägar beslöts år 1907, fanns icke ett motsvarande stadgande däri intaget, men på enskild motionärs framställning hemställde ett enhälligt lagutskott om införande av en ny paragraf just i överensstämmelse med den nyss citerade i allmänna väglagen, men då förslaget kom till behandling i kamrarna föll det i den ena kamraren. Nu har det visat sig under de tio år som sedan dess förflutit, att detta icke är tillräckligt, det fordras en mellantyp av vägar, behovet täckes ej genom uteslutande antingen allmänna eller enskilda vägar, utan trafiken är så beskaffad, att det fordras hjälp till kommunala vägar.

Jag skall taga två exempel. I den socken, jag förut tillhörde, fanns det en prästgårdsväg, som var cirka en halv mil lång, vilken före den allmänna väglagens tillkomst underhölls på socknens bekostnad; men efter nya väglagens tillkomst fick den icke bliva allmän väg, och därför har den nu varit uteslutande enskild väg. Sålunda fick arrendatorn av prästgården underhålla den, alltså sörja för farbar väg till prästgården. I den socken, där jag nu bor, är en annan väg på fyra eller fem kilometer, där enskilda byalag och åbor få hålla vägen, men vägen trafikeras av allmänningsintressenter, som hava utsyning å häradets allmänning intill vägen, och det visade sig i år — jag läste annonsen helt nyligen — att de enskilda åboarna förbjudit allmänningsintressenterna att under då bör-

jande källossning trafikera den vägen. De äro stängda att hämta sina skogsprodukter på den, därför att det allmänna icke på något sätt vill underhålla vägen. Då vore det väl i sin ordning, att det finnes laglig rätt för kommunen att träda emellan och lämna ett lämpligt och behöfligt bidrag.

Vi veta att det är ganska svårt att få enskilda vägar indelta, ty det är alltid någon som håller igen; hade man då möjlighet att, ifall vägen verkligen behövdes för det allmänna, kunna anlita kommunen och få ett lämpligt bidrag till vägens byggande eller underhåll, så skulle väl detta icke vara något att klaga över, ty det är väl rättvisare att kommunen får sörja för någon del av vägbördan, så långt den kan kallas för allmän, än att enskilda uteslutande få underhålla vägen till tjänst för många, som icke vilja offra ett enda gruslass på vägen. Det är detta, motionären har velat rada bot på, och som även 1907 års lagutskott tänkte sig. Nu har han fått instämmande från utskottets majoritet, men det finns reservanter, och de tyckas vilja driva sitt motstånd längre än jag tycker är skäligt. Man begär ju blott en undersökning hos Kungl. Maj:t.

Baron Silfverschiöld sade, att kommunerna redan nu kunna anslå medel, fastän det icke står stadgat i lagen. Ja, men det har visat sig, att när detta överklagats har det blivit prejudikat på, att sådana beslut blivit kullkastade, och just för detta skulle utredningen visa, om kommunen har rätt att anslå medel till enskilda vägar eller icke. Vi veta att denna fråga är av särskilt stor betydelse för Norrland, och varför skall man ställa upp särskilda svårigheter, som motionären mycket riktigt framhåller, för att få kommunalt bidrag åt enskilda vägar, som förmedla förbindelserna mellan två eller tre socknar, då socknarna kunna vara villiga att bidra till vägen. Detta är orimligt, och det är ur den synpunkten, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Den förste ärade talaren i nu föreliggande fråga framhöll enligt min mening så pass klart de synpunkter, som ligga till grund för reservanternas mening, att det förefaller mig, som om dessa synpunkter icke vidare skulle behöva utvecklas. Men den siste ärade talaren har liksom undvikit dem. Han sade, att hela denna fråga är en jämförelsevis underordnad fråga. Det är ju bara, sade han, meningen att låta kommunerna få lämna bidrag till underhåll av enskilda vägar och broar. Jag kan i det fallet inte alls dela hans uppfattning. Den förevarande frågan är enligt min mening av mycket stora dimensioner och en fråga, som först och främst innebär en mycket stor *praktisk* fara för hela vårt vägväsen. Den förste ärade talaren anmärkte, och jag vill minnas, att även herr Lindblad var inne därpå, att det i motiveringen står, att de vägar, varom här är fråga, skulle vara sådana vägar, som äga betydelse för en avsevärd del av kommunens medlemmar. Men i alla händelser slutar utskottsutlåtandets kläm på det sätt, att även sedan ett sådant

Om kommunala bidrag till enskilda vägar n. n.
(Forts.)

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

kommunalt understöd kommit dessa vägar till del, de dock fortfarande äro att anse och betrakta såsom enskilda vägar. Men, mina herrar, då kommer man in på just den farligaste sidan av saken. En *allmän* väg av vilken beskaffenhet som helst är dock underkastad inspektion, och en enskild person kan inte avstänga en sådan väg. Den är en allmän trafikled, som var ock en äger att befara och använda. Men hur blir det med dessa vägar? Jo, de bliva allt fortfarande *enskilda* vägar. Herr Lindblad anmärkte nyss själv såsom mycket naturligt, att vissa intressenter i en häradsallmänning en vacker dag mötts med den förklaringen, att de icke fingo begagna sig av en dylik väg, utan måste taga andra vägar, vilket ju var en synnerligt stor och obehaglig överraskning för dessa intressenter. Men så kommer det fortfarande att bli beträffande dessa vägar. Sedan en kommun byggt en sådan enskild väg eller bro eller lämnat bidrag till iståndsättandet därav, faller det en vacker dag dem, som byggt denna väg eller bro, in att säga: nu är det stopp med trafiken, nu får herrskapet ta en annan väg. — Det är icke roligt att mötas med sådana invändningar, sedan en infarts- eller utfartsväg blivit byggd och man vant sig vid att begagna densamma. Och huru går det med vägunderhållet? På alldeles samma sätt. Vad de allmänna vägarna beträffar, hava vi både landsfiskaler och fjärdingsmän och i viss mån även vägdistriktstyrelser, som tillse, att sådana vägar underhållas på lämpligt sätt, men hur blir det med dessa kommunalt understödda enskilda vägar? Jo, om den siste ärade talaren kommer och far på en sådan väg och vagnen sjunker ned till hjulnaven och han då säger: hur är denna väg underhållen? — ja, då hava de rätt att svara: den är underhållen såsom vi, som äro delägare i vägen, vilja hava den, och om den inte passar er, så var så god och tag en annan väg, ty detta är en enskild väg. Genom detta tillvägagångssätt att ge en sorts halvofficiell halltämpel genom de föreslagna kommunala bidragen kommer vägens egenkap av enskild väg icke att ändras, och då kommer det att skapas beklagliga missförhållanden för vägväsendet i stort sett. Det är den praktiska synpunkten på saken. Dessa missförhållanden komma naturligtvis att taga sig uttryck mer och mer, ju mer åtgärden kommer att utbreda sig. De komma att taga sig sådana uttryck, att man kommer att säga: vi skola icke gå in på någon framställning om att få denna väg insynad såsom *allmän* väg, nej vi skola försöka att få bidrag av kommunen eller landstinget, ty därigenom bibehålles vägen såsom enskild och därmed är det vi, som bestämma över vägens underhall efter vårt eget behög. — Det är visserligen sant, att om en på flera enskilda personer fördelad väg icke är ordentligt underhållen, de enskilda delägarna kunna vidtaga en viss procedur för att sins emellan ordna upp förhållandena, men det gäller bara dem, som äga del i vägen, men ingen annan. Det är den praktiska sidan av saken, som jag tycker innebära en verklig fara, därest förslaget av riksdagen godkännes.

Men saken har även en annan sida. Då, såsom den förste

ärade talaren anmärkte, en vägkommission har tagit vårt allmänna vägväsen under sitt hägn och i det fallet redan gjort högst betydande arbete, kan det då vara lämpligt att kasta in en skrivelse för att få in i vart land kommunalt understödda enskilda vägar? Då efter min uppfattning av kommissionens hitintills ådagalagda synpunkter det är kommissionens mening att just sådana vägar, vilka hava den betydelse, att de, såsom utskottet i motiveringen säger beträffande ifrågavarande enskilda vägar, »tillgodose en betydande del av kommunens inbyggare», under lämpliga former böra kunna få bidrag för att kunna ingå såsom ett slags allmänna vägar men med skyldighet för delägarna att på visst sätt bygga och underhålla dem, så kan jag inte finna det lämpligt att just vid en sådan tidpunkt gå in till Kungl. Maj:t med denna fråga för att ytterligare få ett slags vägkommission till den kommission, som vi redan hava.

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

Emellertid vill jag vidare påstå en sak, och på den vill jag för min del lägga ganska allvarlig vikt, att det kan verkligen undantagsvis hända, att en enskild väg undantagsvis kan vara av beskaffenhet att även för kommunen och dess inbyggare vara av väsentligt gagn. Men jag kan inte finna annat än att med nu gällande bestämmelser en kommun har rätt att understödja en sådan väg. De allmänna bestämmelserna om kommunalstyrelse på landet innehålla ju, att de frågor, som av kommunerna kunna behandlas, äro *gemensamma* ordnings- och hushållningsangelägenheter, och vad landstingens beträffar äro dessa frågor angivna såsom länets *gemensamma* angelägenheter. Om således en enskild väg undantagsvis är av beskaffenhet att kunna tillgodose sådana intressen inom kommunen eller läret, att den verkligen är en kommunens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenhet eller en landstingets gemensamma angelägenhet, kan redan nu en kommun ge sitt understöd till en dylik vägs byggande eller underhåll. Vad som gäller om vägar, gäller även om broar. Men att gå utöver detta och att, även då det är fråga om en helt enskild väg, som icke har denna allmänna betydelse, vilja genom en lagändring åstadkomma, att kommunen skall kunna lämna bidrag, det är i själva verket att vända upp och ned på hela den ställning, kommunerna hittills intagit till enskildas intressen. Enligt min uppfattning skulle med nu gällande kommunallagsbestämmelser ett bidrag av en kommun till en enskild väg utan tvivel nekas, därest icke denna enskilda väg vore av ett alldeles särskilt kommunalt intresse och även kunde anses fylla detta intresse. Nu vill man genom en tillblivelse av en ny lag ändra kommunens allmänna ställning till de enskildas intressesfär, och det är efter min uppfattning en sak av ganska stor räckvidd, som jag icke kunnat lämna oanmärkt.

Nu skall jag dock be att få betona, att jag tror, att denna fråga är för våra norrländska bygder av stor betydelse och av verklig praktisk vikt, och jag vill ingalunda ställa mig motsträvig mot att tillgodose de intressena, såvitt på mig ankommer. Men

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

det måste enligt min mening göras på ett annat sätt. Jag tror, att om det skulle dröja för länge att avvakta vägkommissionens allmänna förslag i vad det rör nu föreliggande fråga, det dock icke skulle vara omöjligt att kunna få ett stat-bidrag, som under lämpliga former kunde tillgodose intressena, särskilt då det gäller stora utfarts- och infartsvägar i de vidsträckt norrländska bygderna. Om en sådan fråga kommer upp, skall åtminstone jag i min ringa mån söka göra vad göras kan för att i det fallet få fram något, som kan bli för Norrlands enskilda vägfråga gagneligt. Men att i nuvarande läge upptaga den fråga, som här är före, därtill kan åtminstone inte jag medverka.

Med åberopande av vad jag anført ber jag således, herr greve och talman, att i likhet med den förste ärade talaren få yrka avslag på såväl utskottets hemställan, som den i ämnet väckta motionen.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Riksdagen har tidigare godkänt den principen, att enskilda vägar böra byggas av dem, som betjäna sig av dem. Om man går med på vad utskottet nu föreslagit, nämligen att bereda kommun möjlighet att lämna bidrag till byggande och underhåll av enskild väg och bro, så har man övergivit den ställning, riksdagen förut intagit i denna fråga. Underhållet av enskild väg bör enligt min mening fortfarande åligga dem, som hava nytta av vägen, och icke till någon del överflyttas på kommunerna, vilka som bekant redan hava sina bördor och bland dessa även underhållet av de allmänna vägarna. Är det så, att en väg är av det betydande gagn för en avsevärd del av en kommun, att den anses böra underhållas på allmän bekostnad, lär det icke möta någon svårighet att få fram den saken med vår nuvarande lagstiftning. För vårt gäst befolkade land är det allmänna vägenderhållet redan nu så betungande, att det synes mig vara orimligt att ifrågasätta, att även de enskilda vägarna skulle bli föremål för allmänt underhåll.

Med den uppfattning i saken jag har, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Jag vill visst inte förlänga debatten, men då frågan vilat i tio år, kan det vara lämpligt att genomdebattera den så att man blir av med den.

Det föreföll mig vara en märkvärdig förklaring herr Holmquist här kom med. Jag skulle dock vilja förmoda, att en Konungens befallningshavande borde känna till, att det finnes en lag om enskilda vägar och att man kan *indela* dessa enskilda vägar samt att det finnes verksamma medel att *tinga* tredskande väghållnings-skyldiga att underhålla vägen. Då kan inte den situationen uppstå, som herr Holmquist satte i utsikt, att dessa vägar skulle komma att ligga ounderrållna. Det är knappast lojalt att komma fram med ett sådant skäl. Det är just därför man företager indelning, därför att man då vet, att de enskilda kunna tvingas att

underhålla en väg, som ofta trafikeras, och när man nu inte kan av allmänheten erhålla något som helst-bidrag, så hava vi i utskottet föreslagit, att det skulle kunna lämnas ett måttligt bidrag från kommunens sida, som motsvarade just denna allmänhetens slitning av vägen. På det sättet skulle det bliva lättare för de enskilda att verkligen få vägen underhållen.

Herr Holmquist kom med den trösten, att *vägkommissionen* har ett förslag, som skall kunna fylla behovet. Ja, när garanterar herr Holmquist, att detta förslag blir lag? Det är ett så vidlyftigt lagförslag, att jag hört herr Holmquist sjelv i utskottet säga, att detta förslag knappast har utsikter att bliva antaget, men ändå skulle vi naturligtvis vänta därpå, innan denna långt mindre fråga skulle kunna lösas. Herr Holmquist erkände sjelv, att det är en stor fråga för *Norrland*. Ja, det är det verkligen.

Jag har i det väghållningsdistrikt, där jag är ordförande, funnit en utväg att anslå medel till vägar, som icke äro av Konungens befallningshavande förklarade för allmänna. Visserligen har landshövdingen gjort vissa erinringar och sagt: detta ha ni knappast rättighet att fatta beslut om. — Erkännes, säger jag, men ingen finner det olämpligt, ingen klagar, utan man är fullkomligt ense om att det är lämpligt att på så vis komplettera vägdelningen. Men hade man passat sig och överklagat beslutet hos Konungens befallningshavande, hade vägstämmans beslut ramlat. Just därför att det verkligen finns prejudikat, som strida mot herr Holmquists uppfattning, att dessa vägar skulle redan med nu gällande lag kunna få kommunalt understöd, just därför vilja vi hava en utredning, som uttryckligen förklarar om en kommun skall få rättighet att anslå medel, där man måste anse, att det är till kommunalt gagn. Det står nu visserligen ej särskilt betonat i klämman, men det står i punkten strax förut. Naturligtvis skall det vara en sådan enskild väg, som är av betydelse för det allmänna, och när det står uttalat i betänkandet, måtte det väl räcka till.

Jag vill här vädja till de ledamöter av kammaren, som icke äro i direkt mening intresserade i denna fråga, nämligen stadsborna. Jag vill då till dem säga: Ni, som måhända äro något tveksamma, kunna lugnt taga på edert ansvar att följa en vägstyrelses ordförande, som visst inte vill betunga det allmänna, men som anser att *kommunerna* hellre må lämna måttliga bidrag, än att vi skola följa den av herr Holmquist anvisade vägen med *statsbidrag* och vänta, till dess man får den nya lagen om allmänna vägarna. Enligt den anvisningen skulle stadsborna bli fast för landsbygdens vägar, men enligt utskottets förslag få landsborna själva betala sina vägar, och det tycker jag, att stadsborna skulle kunna godkänna såsom en riktig princip.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.
(Forts.)

Herr Holmquist: Herr talman! Jag kan inte neka till att då jag hörde herr Lindblad i hans sista anförande, jag kom att tänka på den föregående debatten om fångst av rävar i sax, ty ett anförande med så fin gillring som herr Lindblads har jag sällan hört.

För det första säger herr Lindblad, att detta är en bagatellfråga. Jag tycker, att detta visar en brist på all rimlig dimensionsuppfattning. Herr Lindblad säger, att det är en fullkomlig bagatellfråga att låta alla Sveriges kommuner lämna bidrag till enskilda vägar. Kan någon människa tro, att detta är en bagatellfråga? Det är ju att bygga upp ett alldeles nytt vägsystem, vilket han för resten, efter vad han nyss nämnde, redan håller på att bygga upp där nere i Södermanland, och detta har skett genom att man inte har överklagat några olagliga stämmobeslut. Om man inte vann rättelse på grund av att det inte fanns någon röstlängd, något som herr Lindblad vid ett föregående tillfälle nämnt att man där icke använder — eller av annan anledning, vet jag inte. Att landshövdingen i länet knorrar, tycker jag vara mycket naturligt, jag tycker verkligen, att det är en mild landshövding i Södermanlands län; i andra län skulle det hava blivit mycket värre.

Vidare tillät sig herr Lindblad förklara, att han ansåg, att den bevisning, som jag kommit med, inte var lojal. Ja, jag ber att få underställa den ärade kammaren vad jag sagt, och det är verkligen med en viss trygghet, varmed jag i kammarens hand överlämnar att bedöma min lojalitet, och jag vill även säga, att jag med samma trygghet till kammaren överlämnar bedömandet av herr Lindblads egen lojalitet.

Herr Lindblad sade vidare, att skrivelsen till Kungl. Maj:t egentligen endast avsåge att få något slags prejudikat. Det är efter min uppfattning att vända upp och ned på hela frågan. Denna skrivelse avser ingenting mer och ingenting mindre, än att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ett nytt vägväsen lagt på den grunden, att kommunerna i vårt land skola äga rätt att åt enskilda bygga och underhålla vägar. Herr Lindblad sade, att han med överraskning fann, att jag inte hade läst lagen om enskilda vägar. Jo, herr Lindblad, den har jag verkligen läst och även begripit. I denna lag står vad jag sade, att om en väg blivit inledad, så har varje delägare rätt att med en viss procedur tvinga fram vägunderhall och vägförbättring, men detta procedere är utslutande förbehållet för *dem som i vägen äga del*. De hava rätt att framtvinga en sådan sak, men de andra, som åka på vägen, äga icke en sådan rätt, hurudan än vägen är, enligt bestämmelserna i nämnda lag. Jag har sagt detta och ingenting annat, och detta skall det i denna del ojusterade protokollet också utvisa, och jag tilltror knappast herr Lindblad att kunna bestrida, att jag i den delen har fullkomligt rätt. Jag har aldrig bestritt, att inte delägarna i enskilda vägar kunna hava en sådan rätt, men det är till dem, som denna rätt är inskränkt, och det är inte på det sät-

tet man gör ett ordnat vägväsen, att de som äro delägare i vägen uteslutande skola bedöma om vägen är trafikabel och ordentligt underhållen.

Det är en annan sak, som jæg vill tillägga, när jag nu har ordet, och som även påpekats inom avdelningen i utskottet, och det är, att även sedan en kommun lämnat det här ifrågasatta bidraget, vägen dock är att betrakta såsom enskild väg, som den enskilde ägaren när som helst kan avstänga. Vid sådant förhållande synes det mig ganska olämpligt att på det sätt utskottet föreslagit lösa denna stora och invecklade fråga.

Om kommunala bidrag till enskilda vägar m. m.

(Forts.)

Herr Lindblad, Ernst: Jag nödgas fråga ännu en gång, om det är lojalt att framföra en sådan bevisning. Skall man inte kunna tro, att kommunerna hava så pass mycket förstånd, att om de bevilja bidrag, de också uppställa såsom *villkor* att vägen skall vara öppen för trafik för dem, som behöva den. Just därför att detta bidrag lämnas till de enskilda, ligger det i sakens natur, att det uppställles såsom villkor för bidraget, att de enskilda icke äga att ställa några grindar eller eljest sätta några hinder i vägen för trafiken eller att försumma vägunderhållet. Det måtte väl vara den enklaste åtgärd, som kan vidtagas vid sidan om beslutet om detta kommunala anslag, och då är väl den saken utagerad.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindblad, Ernst*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 20 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 40.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till lag angående vintervägar å isen i allmän farled, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.*

I punkt 20 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till beredande för år 1919 på de av departementschefen förordade villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.
(Ports.)*

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, A. C. Lindblad, J. L. Widell, G. Boman, E. A. R. Lillienau* och *K. A. Tengdahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till beredande för år 1919 på de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1918 angivna villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 30,000 kronor.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag får börja mitt anförande med att uttala min synnerliga tacksamhet till statsutskottet för det välvilliga sätt, varpå det behandlat denna huvudtitel.

Vid behandlingen av den nu föredragna punkten har det ju uppstått delade meningar om det lämpligaste sättet att ordna denna sak. Här har Kungl. Maj:t på grund av gjorda framställningar från vederbörande skolor anhållit, att anslag av statsmedel i större utsträckning än under normala förhållanden skall utgå under åren 1918 och 1919. För Göteborgs handelsinstitut har begärts ett förhöjt understöd med 17,000 kronor och för Stockholms handelsgymnasium med 13,000 kronor. Utskottet har icke ansett sig kunna biträda denna framställning, utan föreslagit, att vederbörande skolor skola erhålla tillstånd att höja årsavgiften för lärjungarna för att på detta sätt bereda sig nödiga medel. Jag tror att det icke är riktigt lyckligt att gå den vägen, ty därigenom försvåras möjligheten för vissa samhällsmedlemmar, som vilja bryta sig en levnadsbana på detta område, att vinna inträde i skolorna, och om riksdagen skulle biträda utskottets förslag, skulle jag tro, att i detta beslut endast får anses ligga en önskan att tillfälligt reglera dessa läroverks inkomster under den exceptionella tid, som vi nu genomleva.

Den uppgift, som dessa läroverk hava, att utbilda lämpliga krafter för vårt handelsväsen, växer med varje dag, som går. Vi gå ju otvivelaktigt tillmötes en tid, under vilken det gäller att hava goda krafter till vårt förfogande för att i den allmänna tävlan tillvarataga vår nations intressen. Under sådana förhållanden ligger det i sakens natur, att dessa skolor böra understödjas. Det har från deras sida, som icke anslutit sig till det sätt, på vilket Kungl. Maj:t har ifrågasatt lösningen av den ekonomiska frågan, framhållits, att det finns vissa läroverk, som icke hava blivit tillgodosedda. Jag erkänner det, men det är mera beroende därpå, att från dessa inrättningar icke i vederbörlig tid inkommit framställning om nödigt tilläggsanslag. Det förefaller mig, att

*Förhöjda
undersiöd åt
två handels-
gymnasier.*

(Forts.)

de varit likaberättigade till anslag som dessa skolor. Emellertid är omfattningen av den verksamhet som påvilas dessa skolor, icke större, än att det förhöjda anslag de hava begärt, 25 %, mycket väl enligt min uppfattning kan på frivillig väg anskaffas. Där-
emot ligger det väl ganska klart, att om riksdagen bifaller det för-
slag Kungl. Maj:t här framställt, därav följer, att Kungl. Maj:t måste i en blivande framställning till riksdagen för nästkommande regleringsperiod även taga de nu utelämnade skolornas intressen och anspråk under omprövning.

Då jag icke ser någon riktig lösning av frågan på det sätt, som statsutskottet ifrågasatt, genom ökade terminsavgifter, an-
håller jag att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: Herr greve och talman! Även jag ber att få uttrycka min tacksamhet i min egenskap av ordförande i handelshögskoleföreningen till statsutskottet och denna kammare för vad som under den föregående punkten blivit beviljat. Men tills vidare känner jag icke samma tacksamhet mot statsutskottet under debatten i ifrågavarande punkt. Jag hoppas få stanna i tacksamhetsskuld till första kammaren.

Handelsundervisningen har, som kammaren har sig bekant, varit mycket försummad här i landet. Det, som för närvarande i den vägen finnes, har tillkommit på enskilt initiativ. Denna undervisning är dock för landets ekonomiska utveckling av den allra största betydelse, och denna betydelse blir större dag för dag. Även de, som hoppas på en evig fred, måste dock medgiva, att det existerar en ekonomisk kamp mellan folken, som säkert snarare kommer att tilltaga än att avtaga. I den kampen äro kunskaper vapnet, och för en sådan rustning tror jag, att vi alla både böra och kunna förena oss. I statsutskottets avstyrkan ligger icke endast det materiella momentet, utan det ligger någonting annat däri, nämligen föga förståelse därför, att när enskilda taga initiativ, som komma staten till godo, dessa initiativ böra uppmuntras. Icke kan det väl vara ett skäl, att därför att enskilda hava offrat krafter, tid och penningar för att ordna och sätta i gång handelsundervisningen, staten skall försöka att lasta hela bördan på dem. Handelsundervisningen är fullt ut lika viktig som vilken annan undervisning som helst och borde naturligtvis såsom denna andra undervisning bekostas av staten. Ett sådant yrkande ämnar jag emellertid icke göra. Jag hemställer, att kammaren måtte giva de enskilda den uppmuntran, som ligger i ett bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har ingen anledning att på statsutskottets vägnar ingå på något bemötande av den värdering av handelsundervisningen, åt vilken den senaste talaren gav uttryck. I detta avseende tror jag, att det råder fullständig enstämmighet inom kammaren. Däremot vill jag göra gällande att med avseende å de förslag till reglering av denna statsunderstöds-

fråga, som här föreligga, de bättre och starkare skälen ligga på utskottets sida.

Först anbåller jag då att gentemot herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet få säga, att statsutskottets utlåtande, som statsrådet mycket väl vet, icke såsom kunde framgå av hans anförande, innebär ett fullständigt avstyrkande i ekonomiskt avseende av vad Kungl. Maj:t föreslagit, utan endast delvis innebär en annan anordning än den Kungl. Maj:t förordad.

När statsutskottet gick att pröva denna fråga, måste statsutskottet först fästa uppmärksamheten vid att medan vi hava sex handelsgymnasier, för vilka samtliga redan genom ett tidigare beslut statsunderstödsfrågan var ordnad för tiden till och med år 1919, framställningar nu inkommit från allenast två av dessa gymnasier, och därtill just från de två gymnasier, som av allt att döma hade den starkaste ekonomien. om ett extra anslag dels för innevarande år å tilläggsstat, dels för nästa år å normalstat. Redan den omständigheten, att framställningen sålunda avsåg endast två av ett antal undervisningsanstalter i precis samma situation, var ju i och för sig nog så egendomlig. Men därtill kom, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt skulle såsom en konsekvens innebära, att staten vore villig ensam åtaga sig den ökade kostnad, som den fördyrade undervisningen under nuvarande förhållanden komme att medföra, och detta för alla statsunderstödda undervisningsanstalter. Skulle man följa samma princip i övrigt, som måste anses ligga i ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, skulle det innebära, att ett sådant bestridande från statens sida ensamt av dessa omkostnader över hela linjen komme att ske. Också däri ligger givetvis en anledning till betänkligheter, vid vilken statsutskottet måste fästa sig. Då emellertid på en hel del andra undervisningsområden Kungl. Maj:t icke gått samma väg, utan i stället handlat tvärtom. lag också däri en anledning för statsutskottet att icke följa Kungl. Maj:t. När det exempelvis gällde den nyss behandlade och här bifallna frågan om anslag till bergsskolorna i Filipstad och Falun, har Kungl. Maj:t icke blott icke varit med om att på sätt som här bestrida hela den ökade kostnaden, utan Kungl. Maj:t har i stället avvisat t. o. m. en begäran, att staten skulle åtaga sig tre femtedelar av kostnaden för lärarlöneökningen, som man från dessa anstalter begärt. Jämväl där är det fråga om skolor av den art, att de med hänsyn till den industriella utvecklingen och i övrigt måste anses vara synnerligen betydelsefulla. Men på den punkten hade Kungl. Maj:t efter det frågan behandlats i löneredgeringskommittén icke ens varit med om att bestrida den ökade kostnaden till motsvarande andel mot den, med vilken staten i övrigt bidrager under det att man vid handelsgymnasierna åtagit sig hela den ökade kostnad i undervisningen, som uppstått. Det går väl knappast att på detta sätt reglera de olika frågorna, utan det måste väl vara ett visst sammanhang mellan statens behandling av understödsfrågor av denna art. Det är också från den synpunkten, stats-

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.
(Forts.)*

Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.

(Forts.)

utskottet funnit sig nödgat att vidtaga en korrigeringspunkt på denna punkt.

Därtill kommer, att när sedermera som en av de åtgärder, varigenom en fördelning av denna fördyring skulle ske, statsutskottet förordat viss ökning av elevavgifterna, statsutskottet hade att i detta avseende stödja sig på ett så sakkunnigt uttalande, som det, som lämnades av handelsundervisningskommittén, när denna i sitt betänkande framlade förslag till omreglering av hela detta undervisningsväsende. Förut hade avgiften inom dessa anstalter varit 300 kronor. Handelsundervisningskommittén för sin del förordade då en elevavgift i normalkurserna av 200 kronor. Med det penningvärde, som vid den tiden förelåg, vann en sådan elevavgift understöd från den sakkunniga kommitténs sida. När statsutskottet nu förordar, att man skall stanna vid samma elevavgift, som då föreslogs, är det uppenbart, att den andel, som man menar, att eleverna skola bestrida, för närvarande är väsentligt mycket mindre, än den var vid den tiden, år 1910, då handelsundervisningskommittén förordade en dylik elevavgift.

Nu har man emellertid sagt, att ett bifall till utskottets förslag delvis skulle komma att försvåra tillträdet till undervisningen på detta område särskilt för de mindre bemedlade. Men det är nog så, att, om man undantager de fall, då mindre bemedlade möjligen kunna få friplatser eller sänkta avgifter i dessa anstalter, man icke kan beteckna dem, som genomgå dessa skolor, såsom i allmänhet mindre bemedlade. De mindre bemedlade, som söka utbildning på detta område, gå i regel till de privata anstalterna, där de på kortare tid, ett halvt eller ett år, genom en intensiv undervisning kunna komma upp till ungefär samma kunskapsnivå som handelsgymnasierna genom sin tvaarskurs. Men under denna tid hava ökningarna av elevavgifterna i de privata anstalterna redan blivit vidtagna. De hava icke haft så enkelt som de nu ifrågasvarande anstalterna att vända sig till staten. De hava nödgats höja sina avgifter, och de fattiga hava således träffats av den ökning av avgifterna, som fördyringen på detta område måste medföra. Här är det bara fråga om en mindre, i viss mån privilegierad grupp, privilegierad särskilt därför att utträdesbetygen från dessa anstalter bereda de elever, som genomgått dem, större förmåner, större utsikter, större apparenser än en kurs i de enskilda handelsinstituten medföra. Det är enbart för dem man skulle stanna kvar på den tidigare elevavgiften. Det kan icke förefalla mig vara tillräckligt goda skäl för motståndet till elevavgifternas ökning med det blygsamma belopp, utskottet föreslagit.

Dessutom har ju, som sagt, jämväl nödvändigheten att i övrigt vidtaga åtgärder, förestavade av den största möjliga ekonomiska sparsamhet, och söka tillse, att icke hela bördan av den fördyring, som sker på alla områden, uteslutande lastas på statsverket, givetvis också påverkat statsutskottets förslag i förevarande avseende.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört, tror jag man kan

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.*

(Forts.)

säga, att utskottet haft goda skäl för den reglering av denna understödsfråga, utskottets förslag innebär. Andra kammaren har också med ungefär tredubbel majoritet anslutit sig till utskottet. Vad komme nu att ske, om herrarne här skulle bifalla den vid denna punkt framställda reservationen? Såvitt jag förstår endast, att vid den gemensamma votering, som sedermera komme att företagas, motiveringen komme att falla bort. Utskottets hemställan komme att naken bifallas, men därmed hade, såvitt jag förstår, förhållandena för samtliga dessa handelsgymnasier icke förbättrats, utan tvärtom hade, särskilt för de gymnasier, som icke fingo något med av det extra statsanslaget, genom att fortfarande för dem skulle existera förbud att taga högre avgift än 150 kronor, deras möjlighet att utöva sin verksamhet under den närmaste tiden endast försämrats. Det skulle vara egendomligt, om detta skulle bliva resultatet av en uppfattning, som närmast grundar sig på, att man här bör göra det bästa möjliga av Kungl. Maj:ts förslag.

Under sådana förhållanden hoppas jag, att denna kammare kommer att bifalla vad statsutskottet i denna punkt föreslagit, och jag hemställer, herr talman, att därtill få yrka bifall.

Herr Ekman, Johan Emilson: Herr greve och talman! Även jag vill kraftigt betona vikten av att denna kammare beviljar Stockholms handelsgymnasium och Göteborgs handelsinstitut de belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag måste säga, att jag anser, att inspektören för handelsskolorna i landet har fullkomligt rätt, då han säger, att detta är det enda principiellt riktiga och för övrigt det enda möjliga sättet att lösa denna fråga. Med honom har också kommerskollegium instämt. Det går icke att, som utskottet här gjort, säga, att denna fördyring skall utjämnas genom ökning av terminsavgifterna från 150 till 200 kronor. Utskottet säger, med hänvisning till penningvärdets fall, att eleverna lätt kunna betala denna förhöjning. Men kan någon tro, att penningvärdets fall skall hava något inflytande på dessa pojkers ekonomi? Vad som är säkert är, att till följd av detta penningvärdets fall kostnaden för deras vivre fördubblats, och att det därför blivit mycket svårare för dem att uppehålla sig vid dessa skolor. De komma ofta från andra orter, de äro i regel medellösa och hava svårt att uppehålla sig. Skola de betala en förhöjd avgift, blir för många denna bana stängd.

Jag vill dessutom, ehuru det redan sagts av en talare på Stockholmsbanken, säga, att jag kan icke finna annat, än att det i detta sätt att lösa denna fråga ligger en undervärdering av handelsundervisningen och därmed även av handels betydelse för näring-livet. Den senaste ärade talaren sade, att om betydelsen härav äro vi alla här i denna kammare eniga. Men jag vill då fråga: om det är så, varför få icke dessa handelsskolor anslag utan att de kunna få en tredjedel av enskilda donatorer? Jag kan icke förstå, hur detta från början uppkommit. Det måtte ha varit,

*Förhöjda
understöd åt
trä handels-
gymnasier.
(Forts.)*

därför att i brist på understöd från statsverket handelsskolorna från början voro enskilda inrättningar, som uppehölls av enskilda personer och endast småningom fingo anslag av staten. Men jag vill erinra herrarna om att om sådant varit möjligt i början, om donationer då lämnats till dessa handelsskolor, det icke är lika lätt att, när verksamheten behöver utvecklas och kostnaderna stiga, finna donatorer, som äro villiga att bestrida dessa ökade kostnader. Det är en helt annan sak, när det gäller att grunda en inrättning av detta slag. Jag vill säga, att det är så många industriens skolväsen och andra skolor, som i regel underhållas endast av staten, och jag vet icke, varför icke även handeln skulle kunna påräkna mera genomgående stöd av statsverket. Jag tror, att man gör orätt, om man tror, att industrien är mera viktig för landet än handeln. Det är ju så, att det är mycket bra, om man i vårt land kan framställa utmärkta varor, men om man icke kan finna en lämplig och tillräcklig avsättning för dem, är det icke så mycket vunnet med att man kan tillverka varorna. Jag vill erinra om att kanske flera av våra förnämsta industrier, tändsticksindustrien, kullager och andra, äro lika mycket beroende av den organisation de ha för sin avsättning som för sin produktion. Jag vet icke, om anslaget går igenom i denna kammare, men jag vill ha sagt detta, emedan jag önskar, att den principen måtte tränga sig fram, att handeln är en lika viktig näringsgren som någon annan.

Jag vill också säga en annan sak. Här talas så mycket om vad man skall göra för att motverka spekulationsaffärer, det s. k. jobberiet. Är det icke bättre då, att bibringa unga män kunskap, som gör, att de komma in på legitima affärer och icke behöva uppehålla sig med spekulering, vilket de lättare slå sig på, då de icke ha några kunskaper.

Med det ena och det andra nu anförda har jag velat framhålla att det vore sorgligt, om riksdagen, då den i princip erkänner, att vi måste lämna bidrag, icke skulle kunna sträcka sig så långt som till att betala dessa 12,000 kronor, som skillnaden utgör — 7,000 kronor för Göteborg och 5,000 kronor för Stockholm — och jag ber herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Boman: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag har något närmare kännedom om ett av de båda läroverk vilkas understöd det här är fråga om, skall jag be att få yttra några ord.

Statsmakterna ha ju för det understöd, som beviljats till handelsgymnasierna, uppställt vissa villkor, att vederbörande kommun skall tillhandahålla tjänliga lokaler, att minimilöner skola utgå till vissa lärare, att ett visst antal frielever skola finnas, och att anstalterna skola erhålla ekonomiskt bidrag från vederbörande kommun eller enskilda donatorer i viss omfattning. Alla dessa villkor ha samvetsgrant uppfyllts av Göteborgs handelsinstitut, på ett sätt, som långt överskrider fordringarna, och jag tror icke, att

*Förhållanda
understöd åt
två handels-
gymnasier.*

(Forts.)

den person, som nyss här förde utskottets talan, hade rätt, då han sade, att Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära, att hela bördan av dyrtiden lades på statsverket. Vad Göteborgs handelsinstitut beträffar, blir det åtminstone ingalunda förhållandet. Först och främst är i den kungl. propositionen avsett, att även för tilläggsanslaget skulle ställas den fordran, att minst en tredjedel av det tillskjutna nya beloppet också skulle anskaffas från annat håll. Men i verkligheten bleve det nog så, att vederbörande kommun eller enskilda finge tillskjuta ett långt större belopp än den tredjedel, som villkoret fordrar. Förhållandet var under förra året vid Göteborgs handelsinstitut sådant, att statsbidraget var 40,000 kronor, Göteborgs stads bidrag 18,000 kronor och donatorers bidrag 12,000 kronor. Sålunda bidrogo donatorer och kommun med ungefär sjuttiofem procent av vad staten bidrog med, i stället för fordrade trettiofem procent.

Utskottet hänvisar emellertid till att detta statsbidrags ökande bleve överflödigt genom en höjning av terminsavgifterna. Vad Göteborgs handelsinstitut beträffar har ju redan tidigare en höjning av elevavgifterna ägt rum vid de s. k. fackkurserna, under det att naturligtvis gällande bestämmelser tillämpas i fråga om själva handelsgymnasiet. Men med det stora antal frielever, som där finnes, och det stora antal elever, som åtnjuter nedsättning av avgiften, skulle, om en höjning ägde rum med 50 kronor för alla, som nu äro fullt betalande, detta göra 4,550 kronor för helt år, således något över 2,000 kronor för det halvår, som det nu ifrågasvarande extra anslaget gäller, alltså ingalunda tillräckligt för att kunna ersätta det begärda tillägget på 7,000 kronor för Göteborgs vidkommande.

Jag vill vidare påpeka en sak, nämligen att dessa skolor och särskilt Göteborgs handelsinstitut ingalunda är någon lokal skola. Av det elevantal, som där för närvarande finnes vid institutet, 234 stycken, äro icke mindre än 119 hemortsberättigade på annan plats. Dessa 119 torde drabbas hårt nog av dyrtiden genom de ökade kostnader, som inackordering på en främmande plats nu medför. Endast en del av dem åtnjuta ju nedsatt avgift eller ha friplatser. Om institutets ekonomi försämras, blir väl följden, att antalet friplatser måste begränsas, till skada naturligtvis för mången begävd yngling, som saknar tillräckliga medel, och vidare att utvecklingen av anstalten kommer att i någon mån förslutas.

Det skäl, som anförts emot bifall till Kungl. Maj:ts proposition, eller att åtskilliga andra handelsgymnasier icke skulle få del av samma anslag, anser jag bra litet bärande. Som herr statsrådet antydde, är det väl sannolikt, att ett bifall nu skulle leda till att en kommande riksdag skulle ersätta dessa skolor för det uteblivna anslaget. Då statsmakterna för att möta den utveckling, som kan väntas efter krigets slut, bevilja stora anslag till kommunikationsverk och dylikt, som har betydelse för handeln, synes det mig vara bra egendomligt, om riksdagen skulle spara på det jämförelsevis lilla avslag det här är fråga om, som avser att skapa den personliga

*Förhöjda
understödet åt
två handels-
gymnasier.
(Forts.)*

kraft, utan vilken inga objektiva åtgärder kunna leda till önskat mål på handels eller något annat område.
Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lamm: Herr greve och talman: Till de principiella synpunkter, som blivit framförda av några talare före mig är mycket litet att tillägga. Om jag skall ta i betraktande ytterligare någon princip, så förvånar det mig, att statsutskottets talesman här, en så god demokrat, som han är hållen för att vara, skall ge anvisning på ett så antidemokratiskt sätt att lösa denna fråga som att höja terminsavgiften och icke göra undervisningen här, som undervisningen i det hela borde vara, tillgänglig för alla samhällsklasser.

Vad nu själva det speciella fallet beträffar, så känner jag ju närmast till det handelsgymnasium, som finnes i Stockholm och för vilket grosshandelssocieteten inträtt som donator. Stockholms stad har för sin del upplåtit tomt för skolan, och sedan har grosshandelssocieteten byggt en större byggnad med mycket gott utrymme samt utfäst sig att giva den tredjedel, som är föreskriven, för att anslag skall lämnas från statsverket. Nu ligga förhållandena på det sättet, att dyrtiden har pressat särdeles hårt, att det är en ofantlig anslutning till skolan, och att den icke kan utvidga sig på grund av rent ekonomiska skäl. Utom de villkor, som herr Boman nyss anförde, för att få statsanslaget finns också det, att lärarne skola ersättas med de löner, som äro föreskrivna för adjunkterna i elementarläroverken. Detta är icke möjligt för närvarande med de inkomster, som detta gymnasium har, och dessutom har förhållandet ställt sig så, att medan det är föreskrivet, att det skall vara friplatser och nedsatta avgifter till ett belopp, svarande mot 15 procent av de ingående terminsavgifterna, friplatser och nedsättningar motsvara icke endast 15 procent, utan tjugutvå procent. Allting tyder sålunda på att den väg, som man här använt, är rätt svår att gå.

Även om man nu skulle tänka sig en lindrig förhöjning, en förhöjning med 50 kronor, så hjälper det i alla fall icke detta gymnasium att kunna fylla sin uppgift. Det kan icke utvidga sig, som det är tänkbart. Staten måste här i varje fall komma emellan. Från grosshandelssocietetens sida har man redan gått så långt, att man givit ett anslag, som icke endast utgör den fordrade tredjedelen, utan betydligt överskrider en tredjedel. Och då, såsom nyss påvisades, det för att anstalterna skola få det anslag, som det här är fråga om fordras, att vederbörande kommun eller donatorer skola ytterligare bidra med en tredjedel även av detta nya anslag, men representanten för statsutskottets majoritet likväl här säger, att hela fördyringen faller på staten, kan det endast bero på den omständigheten, att den andra parten redan gått betydligt längre, än han efter föreskrifterna borde gå.

Jag kan för min del icke anse annat, än att det här är ett

fall, då riksdagen borde träda emellan, och jag ber därför för min del att också få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Mina repliker kunna bli korta, herr talman.

Jag ber först att få säga, att jag icke anställde någon jämförelse mellan betydelsen och värdet av industrien och handeln. Jag sade endast, att på ett område, för en industriell skola, staten förfarit på ett helt annat sätt, än Kungl. Maj:ts föreslår i fråga om dessa handelskolor. Och utan att anställa en sådan jämförelse, som det här sagts, att jag gjorde, tror jag, att man kan säga, att båda dessa områden äro så viktiga, att det nog är riktigt, att staten förfar på ungefär samma sätt med sin understödsverksamhet, när det gäller att understödja dessa båda skolformer.

Jag ber också att få påminna om att det här icke är fråga om att öka antalet av dem, som skola komma i åtnjutande av denna undervisning, utan att det är fråga om att göra villkoren för dem, som redan äro i tillfälle att komma in i handelsgymnasierna lättare. Ett av skälen, varför man tidigare satte ned den berörda avgiften från 300 kronor till 150 kronor, var ovissheten, om dessa handelsgymnasier skulle bli besökta i avsedd omfattning. Nu har erfarenheten ådagalagt, att anslutningen till gymnasierna blivit så stark, att man ärligen måste avvisa stora grupper, därför att det på grund av lokala och andra förhållanden icke kan beredas plats för alla inträdessökande.

För övrigt ber jag att få säga, att när herr Lamm gent emot mig anmärkte, att det var underligt, att jag här ifrågasatte en ökning av elevavgiften, då ett sådant förslag förefölle mera demokratiskt så vill jag svara att man väl för närvarande får begränsa sina anspråk på fri allmän undervisning till att gälla den undervisning, som meddelas i allmänna ämnen och avser att bibringa eleverna den kunskap i dessa, som motsvara de krav på allmänbildning, man uppställer. När man sedan kommer in på specialområden, och frågar sig, huruvida staten också där skall bekosta all förekommande undervisning, så är det ett annat och mer invecklat spörsmål, som jag icke tror, att det är möjligt att i detta sammanhang taga position till. För övrigt ber jag att få erinra, att när det var fråga om inrättandet av de nya handelsgymnasierna och det ifrågasattes, att ett sådant skulle förläggas till Norrland, som är fullständigt utan anstalter av detta slag, man från åtskilliga håll, där man nu förordar, att staten skall öka sina anslag till de redan beslutade handelsgymnasierna, var emot att en dylik anstalt skulle förläggas till denna stora och även ur handelssynpunkt betydelsefulla landsdel. Den gången ville jag gå längre, men då ville man icke det. Demokratien på detta område skulle väl ligga i att man försökte bereda så många som möjligt tillfälle att få del av de förmåner, som staten genom sina anslag bereder. Men den frågan föreligger icke nu.

Slutligen yttrade en talare på Göteborgsbänken — och han

Förhöjda
understödd af
två handels-
gymnasier.
(Forts.)

störde sig därvid på ett löfte från statsrådsbanken — att det är sannolikt, att om man nu bifaller vad Kungl. Maj:t föreslagit, Kungl. Maj:t kommer att nästa år på samma villkor föreslå anslag jämväl till övriga handelsgymnasier. Det tror jag också, men konsekvensen kommer icke att stanna där, utan konsekvensen kommer att gå vidare, såvitt jag förstår, från en mängd olika håll kommer man att begära, att staten skall på all statsunderstödd undervisningsverksamhet tillämpa samma understödsprincip, som tager sig uttryck i ett bifall till nu föreliggande förslag. Men det är just på grund av faran för att en sådan konsekvens skulle komma att dragas, som statsutskottet i detta fall funnit det riktigare att stämna i bäcken än att stämna i ån.

Jag ber dessutom att få erinra om att utskottet i tilläggsstaten, trots de betänkligheter det hyst, till de båda handelsgymnasierna i Stockholm och Göteborg föreslagit betydande bidrag, som sätta de ifrågavarande anstalterna i tillfälle att utöva sin verksamhet utan att behöva tillgripa sina sparade medel eller på annat sätt få sin verksamhet försvårad.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen, och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i punkten 19 av sitt utlåtande nr 7 A och antager det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 44.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

*Understöd åt
en svensk han-
delskommitté i
Petrograd
m. m.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom understöd till belopp av 10.000 kronor för år 1919 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté eller den svenska handelskamraren, som kunde komma att träda i handelskommitténs ställe, i vilket senare fall understödet dock icke finge lyftas, förrän kamrarnas stadgar av Kungl. Maj:t godkänts, på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 30.000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna och handelskommittén att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågavarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Utskottet hade i förevarande punkt angående berörda framställning yttrat följande:

»Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser anvisande av medel till handelskamrarna i London och i Frankrike, har utskottet ansett sig böra biträda.

Beträffande däremot framställningen i vad den rör handelskommittén i Petrograd har utskottet, som visserligen anser kommittén böra komma i åtnjutande av statsunderstöd, likväl med hänsyn till densammans provisoriska karaktär icke ansett sig böra förorda att medel å riksstaten härtill anvisas. Utskottet håller i stället före, att understödet till kommittén bör såsom hittills utgå ur handels- och sjöfartsfonden, vilken genom att understöden till handelskamrarna i London och i Frankrike överflyttas från densamma, torde beredas sådan lättnad att bidraget till handelskommittén kan utan olägenhet ur fonden bestridas.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må såsom understöd till belopp av 10.000 kronor för år 1919 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 20.000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågavarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.»

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Såsom framgår av denna punkt, har Kungl. Maj:t anhållit om ett anslag

Undertöd af
en svensk han-
delskommitté i
Petrograd
m. m.
(Forts.)

av 30,000 kronor för att tilldela handelskamrarna i London och Frankrike vardera 10,000 kronor och svenska föreningens i Petrograd handelskommitté 10,000 kronor. Utskottet har varit med Kungl. Maj:t enigt om att de båda handelskamrarna böra få vardera 10,000 kronor af riksstaten, men har varit från Kungl. Maj:t skiljaktigt därutinnan, att utskottet ansett att understödet till kommittén bör utgå ur handels- och sjöfartsfonden. Vid behandlingen av denna punkt i andra kammaren, beslöt andra kammaren för sin del att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Ehuru frågan, hurvida medlen skola tagas från handels- och sjöfartsfonden eller direkt av statsmedel, icke har någon betydelse för institutionerna, utan dessa i båda fallen få medlen, men då det enligt min uppfattning måste anses vara riktigare, att samtliga dessa anslag gå av statsverkets medel, samt handels- och sjöfartsfonden, med numera minskade inkomster, för andra ändamål är utsatt för starka påfrestningar, vill det förefalla mig, som om det vore riktigast, om kammaren ville biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nyss meddelat, att andra kammaren bifallit Kungl. Maj:ts proposition.

Jag tillåter mig för min del att här yrka, att denna kammare måtte fatta enahanda beslut och således även bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Nu är ju visserligen ingen meningsskiljaktighet rådande därom, att icke handelskommittén i Petrograd bör komma i åtnjutande av statsunderstöd, men för handels- och sjöfartsfondens skull är det dock av en viss betydelse, att densamma icke belastas med ifrågasatta anslag till denna handelskommitté. Jag vill ju visserligen medge, att denna fond blivit i hög grad avbelastad genom att anslag till handelskamrarna i London och i Frankrike icke vidare komma att utgå därifrån, därest propositionen eller utskottets hemställan bifalles, men denna fond är dock, som herr statsrådet nyss framhållit, ganska betungad.

Jag kan ej heller fullt instämma med utskottet, då det säger, att den här handelskommittén har provisorisk karaktär. Jag vill här framhålla, att denna visserligen på enskilt initiativ tillkomna handelskommitté dock nu under flera år arbetat efter ungefär samma principer som en vanlig handelskammare, ehuru dess organisation av åtskilliga anledningar varit olika, men avsikten har nu hela tiden varit att låta denna handelskommitté övergå till en handelskammare även beträffande organisation och namn.

Jag får, herr greve och talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har litet svårt att förstå att denna fråga kommit upp till debatt i kammaren. då ekonomiskt sett utskottets förslag giver handelskommittén i Petrograd precis detsamma, som skulle bliva fallet, om Kungl. Maj:ts förslag

bifölles. Orsaken, varför statsutskottet här avvikit från Kungl. Maj:ts proposition, har ju varit den, att man på denna fråga ville tillämpa ungefär samma princip, som eljest brukar vara gällande, nämligen att nya organisationer, som ännu icke hunnit stabiliseras, böra hänvisas till understöd från handels- och sjöfartsfonden, till dess förhållandena hunnit stadga sig, varefter man kunde överföra utgiften i fråga från denna fond till statsbudgeten. Samma princip tillämpade statsutskottet i detta fall på handelskommittén i Petrograd; av samma skäl biträdde också statsutskottet beträffande handelskamrarna i London och i Frankrike, att ifråga om dem en överflyttning nu skulle ske.

Beträffande fondens behov av ytterligare lättnader, kan jag erinra att, utöver den lättnad som handels- och sjöfartsfonden erhållit genom understödets till handelskamrarna i London och i Frankrike överflyttning till statsverket, en handelskammare i Förenta staterna, som haft ett liknande bidrag, fränsagt sig att fortfarande erhålla sådant, vadan detta icke heller vidare kommer att utgå. Varför man då på denna punkt skall göra en avvikelse från vad som eljest är kutym och förändra utgiften i fråga från en mera provisorisk anordning till en mera stabil post, har jag svårt att förstå, om det icke får fattas så, att kammaren vill uttala sin sympati för de förhållanden, som råda på den plats det här gäller. Men det förefaller mig vara en rätt egendomlig sympati.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 23—34.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 35 och 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 38.

Kungl. Maj:t hade i punkt 39 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att för förstärkning av

*Understöd åt
en svensk handelskommitte i
Petrograd
m. m.
(Forts.)*

*Anslag till
förstärkning
av arbetskraf-
terna vid tull-
verkets lokal-
förvaltning.*

Anslag till
förstärkning
av arbetskraf-
terna vid tull-
verkets lokal-
förvaltning.

(Forts.)

arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i enlighet med vad departementschefen närmare utvecklat, på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 443,800 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt yttrat, bland annat, att utskottet funnit försiktigheten bjuda, att åtskilliga angivna, i Kungl. Maj:ts förslag upptagna tjänster, däribland tre kontrollörstjänster, en för packhusinspektionen i Stockholm, en för packhusinspektionen i Göteborg och en för tullbevakningsinspektionen i Malmö, tills vidare icke uppfördes å extra stat. Vidare hade utskottet anfört, att genom uteslutande av de utav utskottet angivna tjänsterna det av Kungl. Maj:t äskade anslaget skulle kunna minskas med 85,150 kronor, men att då utskottet under en föregående punkt icke ansett sig kunna förorda uppförandet å ordinarie stat av vissa under sistberörda punkt närmare angivna tjänster, till vilkas avlöning ett belopp av 60,650 kronor erfordrades, anslagsminskningen, vid bifall till vad utskottet sålunda förordat, komme att uppgå till 24,500 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke haft något att erinra mot vad Kungl. Maj:t under nu förevarande punkt i statsverkspropositionen föreslagit, hade hemställt, att riksdagen måtte för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 419,300 kronor.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I andra kammaren har i den nu föredragna punkten en viss förändring blivit beslutad, i det att en av de kontrollörstjänster, som enligt utskottets förslag skulle strykas bland dem som Kungl. Maj:t uppfört på extra stat, genom andra kammarens beslut blivit på extra stat uppförd. Det gäller den kontrollörstjänst, som är avsedd för tullbevakningsinspektionen i Malmö. Redan på avdelningen och i utskottet rädde rörande denna plats stor tveksamhet, då skälen för ett överflyttande på extra stat voro nog så starka. Då emellertid andra kammaren nu enhälligt för sin del beslutat, att en sådan uppflyttning skall ske, och då det förefaller utskottets ledamöter i denna kammare vara skäl, att jämväl denna kammare fattar samma beslut, hemställer jag om den ändring i utskottets betänkande, att på sid. 34 i andra stycket orden: »tre kontrollörstjänster, därav en för packhusinspektionen i Stockholm, en för packhusinspektionen i Göteborg och en för tullbevakningsinspektionen i Malmö» ändras till: *två kontrollörstjänster, därav en för packhusinspektionen i Stockholm och en för packhusinspektionen i Göteborg* samt att på sid. 35 i andra raden förekommande »85,150 kronor» ändras till *80,950 kronor*, att i samma styckes sista rad förekommande »24,500 kronor» ändras till *20,300 kronor*, samt att klämman får följande förändrade lydelse: *»att riksdagen må för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 423,500 kronor».*

Utän ytterligare utveckling av motiveringen hemställer jag om bifall till ett så formulerat förslag.

*Anslag till
förstärkning
av arbetskraf-
ternas vid tull-
verkets lokal-
förvaltning.
(Forts.)*

Herr talmannen yttrade nu, att han ville fästa uppmärksamhet därpå, att enligt ett till kammarens ledamöter utdelat kartongblad sifferuppgifterna å sid. 35 raderna 2, 6 och 11 i det under behandling varande utlåtandet, sådant det ursprungligen tryckts, vore felaktiga.

Herr Ekman, Carl, Gustaf: I det förslag jag nu framlagt utgår man från kartongbladets siffror, och innesluter sålunda mitt senaste yrkande båda de ändringar, som i det ursprungliga trycket behöver göras.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade rörande nu ifrågavarande punkt annat yrkande ej förekommit än, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att summan »419,300 kronor» utbyttes mot »423,500 kronor».

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande härefter motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att vad utskottet yttrat skulle godkännas med följande ändringar: Å sid. 34 i det tryckta utlåtandet skulle orden »tre kontrollörstjänster» utbytas mot »två kontrollörstjänster», näst efter ordet »Stockholm» å följande rad insättas ordet »och» samt näst efter ordet »Göteborg» uteslutas orden »och en för tullbevakningsinspektionen i Malmö». Å sid. 35 skulle beloppen »85,400 kronor» och »24,750 kronor» utbytas, det förra mot »80,950 kronor» och det senare mot »20,300 kronor».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till herr *Ekman*s i fråga om motiveringen framställda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 39 och 40.

Lades till handlingarna.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkten 47.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Punkten 53.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

*Förhöjda
understöd åt
två handels-
gymnasier.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till beredande för år 1918 på de av departementschefen förordade villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Med återopande av vad utskottet under punkt 19 i sitt utlåtande nr 7 A anfört, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte till beredande för år 1918 av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 10,000 och 8,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 18,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, A. C. Lindblad, J. L. Widell, G. Boman, E. A. Lillienau* och *K. A. Tengdahl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till beredande för år 1918 på de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1918 angivna villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Herr Lamm: I överensstämmelse med första kammarens beslut vid behandlingen av huvudstaten ber jag att vid denna punkt få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Kvarnzelius m. fl.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Under hänvisning till den förut anförda motiveringen anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom understöd till

*Understöd åt
en svensk han-
delskommitté
i Petrograd
m. m.*

*Understöd åt
en svensk han-
delskommitté
i Petrograd
m. m.
(Forts.)*

belopp av 10,000 kronor för år 1918 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté eller den svenska handelskammare, som kunde komma att träda i handelskommitténs ställe, i vilket senare fall understödet dock icke finge lyftas, förrän kammarens stadgar av Kungl Maj:t godkänts, på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna och handelskommittén att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågakvarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Under hänvisning till vad utskottet under punkt 21 i sitt utlåtande nr 7 A i förevarande ämne anfört, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte såsom understöd till belopp av 10,000 kronor för år 1918 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågakvarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Herr Lamm: I överensstämmelse med kammarens beslut under huvudstaten ber jag att i denna punkt få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmanen, att i avseende på nu förevarande punkt annat yrkande ej förekommit än, av herr Lamm, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till herr Lamms yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 15—17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25 och 26.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 17 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkten 47.

I punkt 42 under tionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Norrköping Per August Pettersson Malm finge från och med månaden näst efter den, varunder han avgånge från sin anställning vid läroverket, under sin återstående

*Pension åt
vaktmästaren
P. A. P. Malm.*

*Pension åt
vaktmästaren
P. A. P. Malm.*

livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av 400 kronor.

(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Kullersta väckt motion, nr 36, däri hemställts, att ifrågavarande pension måtte bestämmas till ett belopp av 500 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återropade skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II:36, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Norrköping Per August Pettersson Malm finge fråga och med månaden näst efter den, varunder han avginge från sin anställning vid läroverket, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av fyrahundra kronor.

Herr Bergman: Jag ber att få erinra, att läroverksöverstyrelsen dock upptagit det högre beloppet, 500 kronor. Om man likväl stannat vid 400 kronor, så har skälet därtill varit, att det för närvarande pågår en utredning angående pensionering av de allmänna läroverkens vaktmästare, och att man icke vet, vad den kan leda till. Jag tror mig kunna säga, att man icke gärna kan vänta, att den skall resultera i ett mindre belopp än det förstnämnda. Med hänsyn till nu ifrågavarande vaktmästares 35-åriga väl vitsordade tjänstgöring, med hänsyn till läroverksöverstyrelsens tillstyrkan av ett högre belopp och med hänsyn till de skäl, som anförts av reservanterna från andra kammaren tillåter jag mig yrka bifall till motionen och att pensionsbeloppet således må bestämmas till 500 kronor.

Herr Hedenstierna: Det är ju många gånger ganska svårt att i ett särskilt fall säga, vilket är det lämpliga pensionsbeloppet, här 400 kronor eller 500 kronor. Den person, som här är ifråga, har endast innehaft s. k. extra tjänstgöring, han har varit gymnastikvaktmästare, såsom det heter, med en avlöning av 50 kronor per månad, varförutom han uppburit ersättning för städning, skurning och dylikt med 160 kr. om året. De myndigheter, som föregående talare omnämnde, hava visserligen tillstyrkt det högre pensionsbeloppet 500 kronor, men statskontoret och Kungl. Maj:t vilka väl hava största förmågan att rätt bedöma pensionsbeloppet, ha ansett, att ett belopp av 400 kr. skulle vara det lämpligaste, och utskottet har icke funnit någon anledning att gå emot denna uppfattning.

Jag vill därför för min del, på de skäl, som anförts av statskontoret och Kungl. Maj:t yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kam-

marens förhandlingar, att beträffande nu ifrågavarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergman*, att vad utskottet hemställt skulle godkännas med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckt motionen.

Pension åt vaktmästaren P. A. P. Malm.
(Forts.)

Därefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 A punkten 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Bergmans* yrkande i frågan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 19.

Punkterna 48—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

I en till riksdagen den 8 februari 1918 avlåten proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att en var av professorerna vid lantbruksinstitutet vid Ultuna Johan Abraham Sjöström, Ernst Wilhelm Esbjörn Petersson och Anders Gustaf Timberg finge för vart och ett av åren 1918—1922, i den mån han då kvarstode i tjänst såsom professor, såsom gottgörelse för genom övergång å ny avlöningsstat för institutet föranledd minskning i behållna avlöningsförmåner uppbära, Sjöström 166 kronor, Petersson 85 kronor och Timberg 419 kronor 50 öre, att utgå från allmänna indragningssstaten.

Gottgörelse åt tre professorer vid Ultuna lantbruksinstitutet för liden minskning i avlöningsförmåner.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Första kammarens protokoll 1918. Nr 14.

Gottgörelse
 åt tre profes-
 sorer vid
 Ultuna lant-
 bruksinstitut
 för liden
 minskning
 i avlönings-
 förmåner.
 (Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Nilson, Carlson* i Herr-
 ljunga, *Bogren* och *Edbom*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr Nilson, Karl August: Då jag icke kunnat biträda utskottets förevarande hemställan och därför reserverat mig mot utskottets förslag ber jag att få motivera min avvikande mening. Det är icke de relativt små anslagsbeloppen utan den principiella sidan av saken, som jag här finner synnerligen betänkelig. De professorer vid Ultuna, som frågan gäller och vilka förut voro lektorer, blevo förra året uppflyttade till professorsbefattningar. De finga sina avlöningar ökade med 1,000 kr. per år och gingo samtidigt på grund av egen framställning över på ny lönestat. Denna övergång till ny lönestat medförde för dem såsom för alla att insats måste ske i pensionsfonden samt änke- och pupillkassan. Denna insats har för dem varit kännbar, på grund av att de voro tämligen gamla allesammans. Nu ha dessa herrar räknat ut, att deras avlöning, genom den insats de måste göra för pensionering på sätt och vis icke ökats utan i stället snarare minskats. De hava själva räknat ut, att de, vid ett överslag för hela deras återstående tid till dess de få pension och med läggande av räntan till kapitalet, skulle göra förluster, som för den förste uppginge till 2,062 kronor, för den andre till 1,655 kronor och för den tredje till 3,148 kronor. Nu ha de alltså begärt, att Kungl. Maj:t skulle göra framställning till riksdagen om att täcka de förluster, som de anse sig ha gjort genom att övergå på ny stat. Kungl. Maj:t har låtit utreda saken och kommit till den slutsatsen, att om sådana belopp, som de själva begärt, kan Kungl. Maj:t visserligen icke vara med, men av billighetshänsyn har dock Kungl. Maj:t föreslagit, att en viss ersättning till dem skulle utgå, sedan Kungl. Maj:t räknat ut, huru mycket de på sätt och vis verkligen förlorat. I stället för de nyss angivna beloppen skulle det blott röra sig om respektive 830 kronor, 425 kronor och 2,097 kronor. Nu påpekas i Kungl. Maj:ts proposition, att det här kommer an dels på det förhållandet, att hyresavdraget för bostäderna blivit höjt med 250 kronor, dels därpå att, såsom jag nämnde, insatser måste göras i pensionskassan.

Frågan har varit remitterad till statskontoret, och denna myndighet påpekar, att då man finner med sin fördel förenligt, med hänsyn till förbättrade pensionsförhållanden, att ingå på en ny lönestat, man självfallet måste vara beredd på att vidkännas den ökning i pensionsavgifter, som följer med övergången till ny stat, men statskontoret anser likväl, att på grund av vissa billighets-skäl något vederlag bör givas personerna i fråga.

Nu förhåller det sig så, att detta ärende icke är något för sig enastående, utan förhållandet är liknande med en massa personer, som övergå från extra till ordinarie stat, och detta är fallet i synnerhet, när de äro gamla. I utskottet anfördes exempel på sådana fall, som voro, kan jag säga, långt mera ömmande än det nu anförda, varvid de till ny lönestat övergående personerna, för att

täcka kostnaderna vid inträdet i pensionskassan måst göra uppläningar och iklada sig stora utgifter. Därest riksdagen nu skulle gå med på utskottets förslag i denna del, komme följden att bli präjudicerande, i det att alla de befattningshavare, vilka få göra utgifter för att på äldre dagar komma in på ny lönestat och bli delägare i en ny pensionskassa, därmed också finge viss rätt att göra framställning om liknande ersättning. För min del har jag icke kunnat finna någon anledning föreligga att bryta med bestämmelserna om den relation, som nu råder mellan insatserna i pensionskassorna och den utgående pensionen och därmed föranleda, att de nu gällande principerna skulle sättas å sido, och att en mängd befattningshavare komme med liknande framställning som den nu föreliggande.

Den förlust dessa professorer anse sig hava gjort är heller icke verklig. Den är endast skenbar, ty de vinna genom sin befordran först och främst en helt annan pension åt sig själva, men därjämte samma förmån åt sina änkor och barn. Det är helt enkelt en kapitalplacering det här gäller för dem, och denna kapitalplacering ha de underlåtit att taga med i beräkningen, ehuru den vinst de erhålla genom ökad pension ju naturligtvis måste anses uppväga den tillfälliga utgift, som är förbunden med övergången till den nya lönestaten.

Jag tror icke, att det vore klokt, att vi nu sloge in på den väg, utskottet förordat, särskilt därför — det sades öppet vid utskottsbehandlingen av ärendet — att så många andra tjänstemän hava liknande behov som dessa och man därför på vissa håll ville gå med på förslaget, sådant det i betänkandet föreligger, även av det skäl, att man därigenom skulle kunna bli i tillfälle att göra liknande framställningar åt andra längre fram.

Såsom jag antyde, anser jag detta vara en farlig väg och jag har därför icke kunnat ansluta mig till utskottets förslag, utan anhåller, herr talman, att på nu anförda grunder få yrka avslag på utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Hedenstierna: För bifall till denna Kungl. Maj:ts proposition kan icke åberopas annat än billighetsskäl, det skall jag villigt erkänna. Men dessa professorer hava å andra sidan kommit i en mycket ogynnsam ställning genom den nya lönereglering, som år 1917 fastställdes för dem. De hava nämligen fått det så ställt, att de aldrig under hela sin återstående tjänstetid kunna komma upp till samma avlöningsbelopp, som de hade före den nya löneregleringens införande. De måste i stället årligen göra en förlust därför att de gått in på den nya lönestaten. Denna övergång medför visserligen en vinst för dem, såtillvida som de därmed bereda sina änkor och efterlevande barn, om sådana finnas, en viss ökad pensionsrätt. Men denna inkomst är i alla fall oviss, emedan det ju kan inträffa att de aldrig efterlämna änka och barn som skulle komma i åtnjutande av denna pension,

*(Föreläsning
ått tre profes-
sorer vid
Uttuna lant-
bruksinstitut
för liden
minskning
i avlönings-
förmåner.)*

(Forts.)

Gottgörelse
 åt tre profes-
 sorer vid
 Ultuna lant-
 bruksinstitut
 för liden
 minskning
 i avlönings-
 förmåner.
 (Forts.)

och man har då ansett, att denna utgift, som de hava under sin livstid, i själva verket är rätt betungande.

Alla myndigheter, som yttrat sig i denna fråga ha för övrigt varit av den uppfattningen, att här verkligen föreligga sådana billighetsskäl, att staten borde bidraga på sätt Kungl. Maj:t här föreslagit.

För min del har jag, såsom fallet varit med de flesta av utskottets ledamöter delat nämnda uppfattning och jag tager mig fördenskull friheten att yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag måste beträffande den nu föredragna punkten säga, att jag finner goda skäl vara anförda för att man bör följa reservanterna. Jag har den bestämda övertygelsen, att om denna fråga blivit behandlad av det utskott som plägar behandla flertalet sådana här ärenden, hade man, såvitt jag förstår, där kommit till ett annat resultat. Man vet icke alls, därest man nu bifaller utskottets hemställan, i vilken omfattning föreliggande förslags innehåll kommer att bli prejudicerande, ty om den saken föreligger alls ingen utredning. Att ett eventuellt beslut i den riktning, betänkandet angiver, kommer att verka prejudicerande, därom kan man emellertid vara fullt övertygad.

I de kalkyler, som gjorts för att utröna det mer eller mindre fördelaktiga uti övergången på ny stat för ifrågavarande professorer, har man tydligen icke räknat med de nya pensionsrättigheter som av övergången bli en följd och som väl böra räknas till deras verkliga värde. Det kan icke vara riktigt, att en kalkyl i likhet med den i ärendet föreliggande utesluter såsom tillgång ett värde för en tjänsteman av så betydande omfång som dessa pensioner innebära. Det kan icke vara så, att den förmånen i lönekalkylerna för ifrågavarande ämbeten icke skulle innebära någon som helst betydelse. Ej heller har man tagit hänsyn till det förhållandet att professorerna ifråga åtnjuta en betydande förmån, särskilt i dessa tider, i tillgång till bostad till lågt åsatt pris.

Om sökandena varit professorer å en annan anstalt, där icke bostad förefinnes utan vederbörande fått hyra bostad utanför anstalten till mycket högre pris än det avdrag å lönen, som nu i stället här beräknas för hyran, då hade kalkylen kommit att ställa sig betydligt mindre oförmånlig för dem. Således: om de haft en förmån mindre hade kalkylen med i övrigt oförändrade löner i själva verket för dem ställt sig mera förmånlig än här är fallet. Men när så är förhållandet, undrar jag, om detta första fall, där tjänstemän haft att välja mellan att stanna å övergångsstat eller gå över på ny stat, icke bör göra oss en smula betänksamma inför krav på ersättning för en tillfällig förlust, som uppstår däri genom att på den nya lönestaten förvärvas fördelar av *framtida* värde. Jag undrar, om det icke vid sådant förhållande vore klokt att åtminstone för denna gång avslå framställningen. Ty om sö-

kandena vidhålla sin uppfattning, förmodar jag, att Kungl. Maj:t kommer att åt saken ägna förnyad uppmärksamhet och låta densamma undergå en mera ingående och vägledande utredning.

I likhet med den första talaren hemställer jag, herr talman, om avslag å utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Pers: Jag ber att få göra den anmärkningen, att det betänkliga i utskottets förslag ligger däri, att tjänstemän, vilka hava att välja mellan att kvarbliva på gammal lönestat eller att övergå på ny stat, komma att bli satta i ett svårt val, emedan de icke veta, i vad mån Kungl. Maj:t kommer att gå sådana önsningar som de nu förevarande till mötes. Stanna de på gammal stat, så veta de, vad de hava, ty de äro då i säker position. Men de frestas att övergå på ny lönestat i förhoppning att Kungl. Maj:t skall fullfölja att gå den väg Kungl. Maj:t här slagit in på. Denna deras förhoppning kan emellertid slå slint, och därmed har Kungl. Maj:t och riksdagen inlett dessa befattningshavare i en situation, som kan vara betänklig nog för deras ekonomi.

Jag delar därför också den uppfattningen, att det är riktigtast att bifalla reservationen.

Herr Gustafsson: Såsom utskottets ärade ordförande sade, är det huvudsakligen billighetsskäl, som tala för att man skall gå den väg, departementschefen och statskontoret här tillstyrka, och bifalla dessa professorers begäran om ersättning för den förlust de genom löneregleringen lidit. Det är i alla fall ett märkvärdigt faktum, att just vid en ifrågasatt löneförbättring såsom en följd av den skedda löneregleringen, för en viss kår av våra lärare, nämligen lärarna vid lantbruksläroverken, hava beloppen satts så lågt, att om man jämför den löneinkomst vederbörande hade före den nya löneregleringen och de motsvarande belopp, de erhålla genom samma lönereglering, erhålla de faktiskt genom löneregleringen en mindre årslön under hela den tjänstetid, de hava kvar. Visserligen äga de också någon utsikt till höjd pension men den utsikten är ju ej mycket att bygga på. I föreliggande fall tillkommer även att hyresbeloppet för innehavande bostad beräknats till 250 kronor högre belopp än förut. Hade detta icke varit förhållandet, så hade dessa tjänstemän icke kommit att lida någon förlust och förmodligen icke heller begärt någon ersättning.

Då emellertid både departementschefen och statskontoret tillstyrka ifrågavarande förslag, tror jag verkligen, att utskottet har haft goda grunder för sitt tillstyrkande, och jag hoppas, att kamraren också måtte i detta ärende följa utskottet.

I vad mån beslutet sedan såsom den förste talaren yttrade, får en prejudicerande karaktär är ju en annan fråga. Dock kan jag icke tänka mig, att konsekvenserna bliva så omfattande. Och medan för de lägre lönegraderna lönerna väsentligen höjts så är det nu ganska vanligt, att de befattningshavare, som kommit upp i en levnadsstandard av 4,000—5,000—6,000 kronor icke anses hava

*Gottgörelse
åt tre profes-
sorer vid
Uttuna lant-
bruksinstitut
för liden
minskning
i avlönings-
förmåner.
(Porta.)*

*Gottgörelse
åt tre profes-
sorer vid
Uttuna lant-
bruksinstitut
för tiden
minskning
i avlönings-
förmåner.
(Forts.)*

några behov av förhöjd avlöning, detta oaktat de faktiskt hava lika stora om ej större levnadskostnader än de personer vilka leva på lägre levnadsstandard.

På anförda skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Herr talman! Jag ville endast säga, att man ställer saken i en oriktig belysning, då man påstår, att löneregleringen satts så låg, att dessa befattningshavare därigenom kommit i denna ställning. Även bankoutskottets ordförandes yttrande var hållet så, som om denna lönereglering skulle ha avpassats på det sätt, att ifrågavarande personer just därigenom kommit i en prekär situation. Jag vill gent emot detta sätt att argumentera säga, att jag tror den allmänna uppfattningen vara den, att löneregleringen för lärarne vid lantbruksläroverken ansetts vara synnerligen förmånlig för befattningshavarna i allmänhet. Jag tror icke, att de ledamöter av bankoutskottet som framställt saken på sätt som skett, kunna visa hemul för en sådan uppfattning. Det är endast och allenast den omständigheten, att några av dem kommit i åtnjutande av löneregleringen vid en mycket sen tidpunkt av sitt liv, som gjort, att övergången för dem blir särskilt betungande. Det medges, att så blivit fallet, men den saken har varit bekant för dem och de hava stått i valet mellan att stanna på gammal stat och att övergå på ny lönestat. Det är däri som svårigheten legat.

Herr Strömberg: Såsom på en del håll här anförts, förefaller det även mig att så säregna förhållanden här föreligga, att man måste säga, att starka billighets-skäl tala för bifall till utskottets förslag. Jag tycker, att man även kan hava rätt att biträda utskottets hemställan ur synpunkten av de eventuella konsekvenser, som ett bifall skulle innebära. Dessa lärare hava under många år åtnjutit en jämförelsevis lag avlöning, därför att de stått på lektors lönegrad och är från år har en ifrågasatt lönereglering för dem undanskjutits. När nu denna lönereglering äntligen har genomförts, skulle det väl vara bra hårt, om de genom denna allenast skulle tillförsäkras en något förhöjd pension för sig själva och efterlevande änka och barn men icke få det ringaste gagn av denna lönereglering under hela sin sammanlagda tjänstetid. Beloppet av deras sammanlagda avlöningsförmåner under deras återstående tjänstetid skulle tvärtom bliva mindre på den nya lönestaten än om de stått kvar på den gamla. Och då Kungl. Maj:t reducerat de av dem begärda beloppen såväl i fråga om ränteberäkning som på annat sätt, synes det mig, att man bör kunna acceptera det förslag, som här föreligger och detta just med hänsyn till billighetssynpunkten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Nilson, Karl August: Det var ett egendomligt skäl som den siste ärade talaren anförde, nämligen att dessa professorer varit så dåligt avlönade förut, att billighetshänsyn nu skulle tala

för en sådan ersättning, som här är i fråga. Ty detta motsäges ju därav, att de nu anse sig hava fått sämre än de hade förut. Men då de nu äro uppe i en professorslön, 7,000 kronor, hade de icke heller förut så ringa lön. Det är icke en riktig uppfattning, när man påstår att deras avlöning förut var så obetydlig.

Herr Gustafsson anlade nog en riktig syn på denna fråga, men han drog konsekvenserna oriktigt. Det förhåller sig egentligen såsom herrarna se, att allt hänger på det faktum, att den beräknade hyran blivit höjd för dessa professorer. I stället för att de förut fått vidkännas ett avdrag på sin lön av 500 kronor för bostadslägenhet, få de nu vidkännas dylikt avdrag med 750 kronor. Jag undrar vilken Stockholmsprofessor eller Uppsalaprofessor det är, som med 7,000 kronors avlöning eller så omkring, kan få en bostad av motsvarande storlek för sistnämnda belopp. Jag tror, att nämnda bada kategorier få betala mera än 750 kronor, om året. Trots att nu ifrågavarande befattningshavare få vidkännas ett avdrag av 750 kronor årligen, har Kungl. Maj:t räknat ut, att inkomstminskningen blir för en av dem endast 85 kronor, för en annan 166 kronor och för den tredje 419:50 kronor om året under den tid av fem år de hava kvar tills de bliva pensionsmässiga.

Jag håller före, att man kan med fog sätta ifråga, om det är riktigt, att kammaren bryter en så pass allvarlig och viktig princip som här är fråga om för de små belopp det nu gäller. Jag är nästan säker om att hade dessa professorer väntat sig att icke få mera än Kungl. Maj:t föreslagit, skulle de icke hava kommit med denna framställning.

Det synes mig därför vara riktigast att följa den väg, herr Ekman anvisade och avvakta, att löneregeringskommittén blir hörd i ärendet, vilket ännu icke skett. Om det då befinnes av behovet påkallat, kan ju Kungl. Maj:t återkomma med sin framställning.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skulle icke hava besvärat kammaren med ännu ett yttrande om icke herr Gustafsson slutat sitt anförande med att säga, att man här vänder sig mot personer i en viss levnadsställning och att man *därför* i denna debatt framställt yrkanden, som man annars icke skulle ha kommit med. Jag ber då att få försäkra, att jag skulle stå på precis samma ståndpunkt i denna fråga, även om det gällde löneregering för en annan kategori av befattningshavare. Att det är fråga om mera gynnsamt ställda tjänstemannagrupper, inverkar icke för mitt vidkommande det allra ringaste, och jag tror icke, att det inverkat på någon annan heller.

Medan jag har ordet vill jag dock framhålla, att gå vi med på utskottets förslag i denna punkt, så komma vi att träffa på en mängd löntagare även bland de små, för vilka vid en övergång till ny lönestat en tillfällig förlust kommer att uppstå mellan vad de uppburo på den gamla staten och vad de kunna få enligt den

*Gottgörelse
åt tre profes-
sorer vid
Uttuna lant-
bruksinstitut
för liden
minskning
i avlönings-
förmåner.
(Forts.)*

*Gottgörelse
åt tre profes-
sorier vid
Utländska lant-
bruksinstitutet
för liden
minskning
i avlönings-
förmåner.
(Porta.)*

nya, om de övergå på den. Och hur ställer det sig om man går med på detta förslag och det uppstår på olika håll en mängd tjänstemän, vilka eljest skulle vid lönerogleringar stanna på övergångsstaten, emedan en övergång på ny stat ställer sig oförmånligt för dem och vilka hädanefter komma att säga: vi övergå nu därför att denna rätt till ersättning måste väl gälla för alla? Då får man sörja för, att de icke misstaga sig.

Gent emot herr Strömberg vill jag erinra, att man får icke resonera såsom han gjorde om dessa professorer, vilka endast formellt men ej sakligt sett kommit i en ogynnsam ställning. Ty så hade icke skett, om de icke åtnjutit förmån av fri bostad till åsatt pris utan måst hyra bostad liksom andra professorer. Då hade kalkylen för dem ställt sig så, att de icke kunnat därmed motivera sin framställning.

Ingen vill väl ändå förmena, att det skulle vara ett onus, att ha fri bostad så stor som de ifrågavarande befattningshavarnes, och för denna bostad avdrages 750 kronor i lönestaten. I stället måste detta vara en förmån, även om den i de föreliggande beräkningarna medverkat till, att de omhandlade befattningshavarnas ställning framstått såsom ogynnsam.

Herr Wickman: Även jag hade inom utskottet först den nppfattningen, som här gjorts gällande, eller att här skulle bli ett prejudikat med svåra konsekvenser. Men jag har av handlingarna kommit till den övertygelsen, att mycket starka billighets-skäl tala till förmån för utskottets hemställan. Under ärendets behandling inom utskottet voro vi alls icke främmande för de synpunkter, den förste ärade talaren framförde, eller att konsekvenser vore att vänta av ett beslut i enlighet med utskottets förslag, men dessa konsekvenser tror jag icke bliva så många och så farliga som här av ett par talare satts ifråga. Några fall kunna ju inträffa, men den konsekvensen anser jag, att riksdagen bör taga, i enlighet med vad utskottet föreslår.

Jag beklagar det yttrande herr Gustafsson fällde, nämligen att man här skulle låta sin ståndpunkt bestämmas av att det gällde de stora men icke de små befattningshavarna. Jag ber att på det bestämdaste få stryka under, att oavsett vilka lönegrupper beslutet kommer att gälla, kommer jag att i liknande frågor vid alla tillfällen granska varje sak för sig. Och här finner jag, att dessa belopp, som vederbörande skulle gå förlustiga under den korta tid de hava kvar i statens tjänst vara rätt avsevärda. Hade dessa tjänstemän en längre tid varit i tjänst, så hade förlusterna icke blivit så avsevärda som de nu bliva.

Det är detta, som är det bärande skälet i utskottets betänkan-
kande, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkan-
den, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till
vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att

kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Gottgörelse
åt tre profes-
sorer vid
Ulluna lant-
bruksinstitut
för liden
minskning
i avlönings-
förmåner.
(Forts.)*

Punkterna 61 och 62.

Lades till handlingarna.

Punkten 63.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 19, angående vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I en inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Stockholm väckt, till bankoutskottet remitterad motion, nr 141, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till f. d. städerskan vid Stockholms norra station änkefru *Kristina Holmgren* finge under hennes återstående livstid av trafikmedel utgå ett understöd från och med år 1918 av 500 kronor årligen.

*Ärligt under-
stöd åt f. d.
städerskan
Kristina Holm-
gren.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att till f. d. städerskan vid Stockholms norra station änkan *Kristina Holmgren* finge från och med år 1918 under hennes återstående livstid av trafikmedel utgå ett understöd av fyra hundra kronor årligen.

Reservation hade avgivits av herr *Kristensson*, vilken, med instämmande av herrar *Wickman*, *Berg* i Munkfors, *Borg* och *Edbom*, ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motion, måtte medgiva, att till f. d. städerskan vid Stockholms norra station änkan *Kristina Holmgren* finge från och med år 1918 under hennes återstående livstid av trafikmedel utgå ett understöd av femhundra kronor årligen.

Herr *Wickman*: Herr talman, mina herrar! Säsom synes av betänkandet, har jag jämte andra tillåtit mig att anföra reservation mot utskottets förslag.

Ärligt under-
stöd åt f. d.
städerskan
Kristina Holm-
gren.
(Forts.)

De skäl, som ligga till grund för motionen finnas uti betänkandet och motionen angivna. Det förhåller sig nämligen så, att denna städerska Holmgren tjänat staten i 36 år och nu är urständsat till att förvärva den allra minsta extra inkomst, därför att hon är sjuklig och icke längre kan utträta något. Utskottet har nu varit så vänligt att föreslå 400 kronor om året såsom understöd åt henne. Vi reservanter ställa oss på den standpunkten att detta är för lågt och ansluta oss därför till yrkandet i motionen. Ifrågavarande städerska har haft en inkomst av 60 kronor i månaden, och därjämte har hon av järnvägsstyrelsen fått hyra rum för billigt pris, vilket gör, att hennes årsinkomst kunnat beräknas till 750 kronor om året. Principen för understöd eller pension är ju, att beloppet skall utgöra $\frac{2}{3}$ av den åtnjutna inkomsten under året och det är på grund av denna beräkning som motionären kommit med förslag om ett understöd av 500 kronor. Vi reservanter hava ansett sistnämnda belopp vara skäligt och det utgör sålunda ungefär de $\frac{2}{3}$, som eljest pläga utgöra pensionsunderlag.

Jag anser följaktligen, att det är berättigat, att änkan Holmgren erhåller det understöd som i motionen föreslås eller 500 kronor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen. Jag vill dock tillägga, att jag icke kommer att begära votering om kammarens beslut går mig emot, därför att jag hyser den förhoppningen, att andra kammaren skall bifalla reservationen och att därför gemensam votering sannolikt kommer att äga rum i denna fråga.

Herr Hedenstierna: För helt kort tid sedan, blott någon vecka, beviljade kammaren och riksdagen pension åt en städerska vid järnvägen, vilken utskottet ansåg vara i det stora hela likställd med denna. Den förstnämnda erhöll 400 kronor om året, och utskottet ansåg, att det icke fanns skäl att tillstyrka högre pension i detta fall utan stannade följaktligen vid 400 kronor. Detta gjorde utskottet oavsett att det högre beloppet 500 kronor icke är så synnerligen avsevärt i dessa tider. Den städerska, varom nu är fråga, har aldrig haft någon tjänst utan ett uppdrag vid järnvägen, men sådana uppdrag har staten på senare tider ansett böra medföra pension.

Jag tillstyrker därför pensionen enligt utskottets förslag, men anser, att vi för konsekvensens skull böra sätta denna pension till samma belopp som vi bestämde för en med ifrågavarande städerska likställd sådan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt där- under förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att det förslag skulle antagas, som innefatta-

des i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå från statens domänens fond; och

samma utskotts memorial nr 25, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Luleå.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 18 § i lagen om allmän pensionsförsäkring.

Om arbetsgivares ansvar för hos dem anställdas pensionsavgifter.

I en inom första kammaren väckt till lagutskottet hänvisad motion, nr 68, hade herr *Lindblad, Ernst*, hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 18 i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913:

§ 18. Innehar avgiftspliktig — — — tjänst eller arbetsanställning hos arbetsgivare, *skall* avgiften för den avgiftspliktige *erläggas* av arbetsgivaren, *och äger* denne mot avlämnande — — — förfallen.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindblad, Ernst: Jag beklagar, att lagutskottet icke i förevarande ärende velat uttala någon bestämd mening utan blott nöjt sig med att anföra vad pensionsstyrelsen i en inlaga till Kungl. Maj:tt innevarande år uttalat. Pensionsstyrelsen har ändock uttalat sig på följande sätt: »Behovet av mera effektiva föreskrifter på detta område har dock befunnits vara synnerligen trängande. En mycket stor del av hittills förekommande restantier gäller pensionsavgifter för huvudsakligen yngre lönarbetare, vilka utan svårighet skulle kunna erlägga sina pensionsavgifter, men försumma detta. Ett sådant missförhållande medför stora olägenheter för försäkringen och för kommunerna, vilkas ansvarsbörda för obetalda grundavgifter därigenom avsevärt ökas, samt icke minst för de avgiftspliktiga själva, vilka ofta framdeles torde få anledning att ångra, att de icke bättre förstått sitt eget bästa.» Det är särskilt denna synpunkt, man måste stryka under eller att nu dessa

Om arbetsgivarens ansvar för hos dem anställdas pensionsavgifter.
(Forts.)

personer faktiskt berövas en stor fördel, vilken de visserligen vid mögnare år inse, men som de på ett tidigare stadium icke bry sig om. Jag har särskilt fått en tacksamhetskrivelse från en skatte-nppbördsman som väl känner förhållandena i en norrländsk stad. Denne yttrar, att särskilt med hänsyn till dessa unga lönarbetare torde det vara erforderligt och nödvändigt, att staten genom lagstiftning åtager sig att bliva ett slags förmyndare för dem.

Pensionsstyrelsen säger, att detta är en »synnerligen svårlöst» fråga. Jag tror dock icke, att den är så svårlöst, om man vill slå in på den här vägen. Men om man går fram efter tyskt mönster med märkessystem och dylika anordningar, då blir det en invecklad apparat. Styrelsen yttrar bland annat: »Man borde i stället åtnöja sig med en mindre omständigt anordning, även om denna från början icke bleve fullt effektiv.» Det anser jag också. Det enda rätta sättet — även om man därmed icke ovillkorligen får med varenda betalningsskyldig — är att vidtaga en i praktiken fullt uttömmande och tillräckligt effektiv åtgärd genom att lagstifta såsom jag föreslagit, ty man måste nog lämna det önskemålet att taga med sig varenda en. Det går helt enkelt icke. Det är viktigare, att man gör arbetsgivaren till den i första hand betalningsskyldige med rättighet för honom att taga ut i förskott erlagda avgifter av den löneanställda, ty då blir saken på ett praktiskt sätt löst.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Om förbud för tobakshandlare att utlämna tobaksvaror till minderåriga.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om tillägg till 18 kap. 14 § strafflagen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 89, hade herr *Jesperson* hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att vid 18 kap. 14 § strafflagen måtte göras en tilläggsbestämmelse av följande innehåll:

»Ej må försäljare av tobaksvaror till minderårig, som ej fyllt femton år, försälja eller utlämna sådana varor. Förseelse här- emot straffas med böter, högst femtio kronor.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Jesperson*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag väckte denna motion var jag icke i okunnighet om föregående motioner i detta ämne och därav föranledda riksdagsskrivelser för resp. 12 och 6 år sedan. Men då oaktat skrivelserna och oaktat

den motion, som förra året förevar i andra kammaren, något resultat icke kommit till synes utöver vad jag sett och man kunnat inhämta under föregående år, ansåg jag, att man borde gå en annan väg för att komma fortare till det mål, jag för min del fann vara önskvärt att i förevarande avseende uppnå. Det kan icke förnekas, att det ligger en viss samhällsfara i ett fortgående på den väg, varpå man slagit in, så länge icke något blir åtgjort i saken.

Vid de olika tillfällen då framställningar av hithörande art behandlats i riksdagen, hava sympatier uttalats för att, om något skulle göras, detsamma borde gå i något raskare tempo än som skett. Därför har jag i min motion kommit med ett direkt förslag till lagbestämmelse i ämnet. Då det emellertid vid ärendets behandling har blivit utrett, att Kungl. Maj:ts numera bemyndigat sakkunnig att verkställa utredning och avgiva förslag angående bland annat åtgärder för motarbetande av missbruk av tobak — ett förhållande som jag icke hade reda på vid avgivandet av motionen — ber jag härmed att få förklara, att jag finner, att ärendet numera kommit så pass långt, att man kan hava goda förhoppningar om ett resultat i saken.

Under sådana förhållanden har jag intet yrkande att här framställa utan hyser den förhoppningen, att det snarast möjligt skall kunna framläggas ett förslag av Kungl. Maj:ts i avsett syfte och till nytta för den sak, varom jag motionerat.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu ifrågakvarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående rätt för efterlevande make att sitta i orubbat bo, då den avlidne maken icke efterlämnat bröstarvingar,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken, och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr *Ljunggren, August*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 140, om ändring av §§ 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Om förbud för tobakshandlare att utlämna tobaksvaror till minderåriga.
(Forts.)

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 118, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 123, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 47, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt

nr 50, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 48, för revisionssekreteraren B. N. R. Lilienberg att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 49, för häradshövdingen m. m. Nils Wihlborg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 51, för häradshövdingen m. m. A. R. Östergren att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 52, för häradshövdingen m. m. friherre B. C. Cederström att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 18 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1919 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk; samt

nr 18 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1918 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålen gång inom justitieombudsmansexpeditionen m. m. anvisade anslag; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i tiderna för jakt å hare, ripa, järpe, tjäder och orre i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands fjälltrakter; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökning av statsbidraget till kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,44 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 124, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 125, angående tillstånd för tygverkmästaren I. A. Wennerholm att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 126, angående pension åt sadelmakaren vid arméns intendenturförråd i Stockholm E. Magnussons änka och minderåriga barn; samt

nr 127, angående pension åt vissa arbetare och arbeterskor vid ammunitionfabriken.

Justerades protokollen för den 2 och den 5 innevarande månad.

Anmälades och bordlades:

jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om beredande av statsstipendier åt vissa lärjungar vid statens tekniska elementarskolor och med dem likställda enskilda tekniska läroanstalter med statsunderstöd.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 114, angående tilläggspension åt före detta förste vaktmästaren i utrikesdepartementet L. E. Larson.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 53, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i propositionen angående tilläggsstat för år 1918 under andra huvudtiteln gjorda framställningar; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter i kvarteret Björnen i Stockholm m. m.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 55, i anledning av väckt motion angående revision av lagen om skiljemän;

nr 56, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om upptagande i samband med pågående revision av vissa barnavårdslagar till undersökning av frågor om utsträckning och enhetlig organisation av samhällets barnavård;

nr 57, anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 218, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av prokanslersämbetet vid universiteten eller biskops självskrivna utövande därav, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 219, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder från statens sida till underlättande av jordbrukarnas kamp mot ogräsen; och

nr 221, med delgivning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för en reform av hushållningssällskapen.

Första kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 18 A och B samt 19—24, bankouts-kottets utlåtanden nr 26—32, lagutskottets utlåtande nr 18 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 23—25.

Föredrogos och hänvisades till bankouts-kottet Kungl. Maj:ts nä-diga propositioner:

nr 114, angående tilläggspension åt före detta förste vaktmä-staren i utrikesdepartementet L. E. Larson;

nr 126, angående pension åt sadelmakaren vid arméns inten-denturföråd i Stockholm E. Magnussons änka och minderåriga barn; samt

nr 127, angående pension åt vissa arbetare och arbeterskor vid ammunitionsfabriken.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nä-diga propositioner:

nr 124, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 125, angående tillstånd för tygverkmästaren I. A. Wenner-holm att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Herr *von Essen* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om för-fogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-marens sammanträde avslutades kl. 3,18 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.
